

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Fakulta pedagogická

Katedra společenských věd

**Postavení a dějiny Církve československé v jižních Čechách v době
Protektorátu Čechy a Morava**

Bakalářská práce

2013

Autor: Lucie Kramelová

Vedoucí: PhDr. Helena Pavličíková, CSc.

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly, v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb., zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum: 24. dubna 2013

Podpis studenta

Poděkování

Děkuji vedoucí své práce PhDr. Heleně Pavličíkové, CSc. za vedení mé práce, a Mgr. Heleně Stejskalové, odborné konzultantce, za cenné rady a připomínky. Dále také Lubomíru Chmelíčkoví, faráři Církve československé na Palackého náměstí v Českých Budějovicích, za jeho pomoc při vyhledávání materiálu v archivu náboženské obce a paní V. M., bývalé faráře, za to, že se se mnou podělila o své vzpomínky.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá dějinami Církve československé od jejího počátku až do konce druhé světové války. Chce ukázat působení Církve z hlediska historie Československého státu, ne jen jako církevní organizace. Nejprve bude poukázáno na okolnosti vzniku Církve a její počátky ve 20. a 30. letech 20. století. V další kapitole je poukázáno na osudy jednotlivých členů Církve v Protektorátu, kteří se snažili bojovat proti nacistické okupaci nebo alespoň pomáhat perzekvovaným občanům. Čtvrtá kapitola se zabývá jižními Čechami a působením Církve československé v období Protektorátu. V přílohách je časová osa pro Církev, Československou republiku a svět a fotografie sborů v Českých Budějovicích a dokumentů.

Klíčová slova: Církev československá, Protektorát Čechy a Morava, jižní Čechy

Abstract:

The Bachelor Degree Thesis presents the history of the Czechoslovak Church from its beginnings until the end of the World War Second. It shows the activity of the Church from the view of the history of the Czechoslovak Republic, not only as a religious organization. At first, there will be presented the circumstances of the foundation of the Church and its beginning in the 1920s and 1930s. The next chapter is dedicated to the life stories of members of the Church in the Protectorate who tried to fight against the Nazi occupation or to help the persecuted citizens. The fourth chapter focuses on the South Bohemia and the impact of the Czechoslovak Church in the era of Nazi occupation. There is a timeline of the Czechoslovak Church, the Czechoslovak Republic and the world and photographs of the prayer rooms of the Church in Ceske Budejovice and documents in the supplement.

Keywords: the Czechoslovak Church, Protectorate of Bohemia and Moravia, the South Bohemia

Obsah

1.) Úvod.....	1
2.) Církev československá v letech 1920 – 1939.....	3
2. 1 Důvody pro založení nové církve.....	3
2. 2 Jednota českého katolického duchovenstva.....	3
2. 3 Ohnisko a Klub reformních kněží.....	4
2. 4 Vznik Církve československé.....	6
2. 5 Pravoslavná krize.....	7
2. 6 Organizační počátky Církve a Farského patriarchát.....	8
2. 7 Procházek patriarchát.....	8
2. 8 Vzdělávání československých duchovních.....	9
2. 9 Konec éry První republiky.....	10
2. 10 Nejvýznamnější osobnosti Církve za První republiky.....	11
3.) Církev československá v době Protektorátu Čechy a Morava.....	13
3. 1 Historické souvislosti.....	13
3. 2 Důsledky zřízení Protektorátu pro Církev	13
3. 3 Správa církve	14
3. 4 Smrt Jana Opletala v souvislosti s Církví československou.....	14
3. 5 Perzekuce československých duchovních.....	15
3. 5. 1 Rudolf Babula.....	16
3. 5. 2 Jaroslav Bendl.....	16
3. 5. 3 Václav Falta.....	17
3. 5. 4 Linhart Hodík.....	17
3. 5. 5 Jan Parkán.....	18
3. 5. 6 Vojtěch Schück.....	19
3. 5. 7 Alois Tuháček.....	19
3. 5. 8 Stanislav Kordule.....	20
3. 6 Duchovní, kteří přežili.....	21
3. 6. 1 Jindřich Mánek.....	21
3. 6. 2 Karel Vodička.....	21
3. 6. 3 Bohumír Cigánek.....	22
3. 7 Českoslovenští duchovní v exilu	23
3. 8 Laik Josef Bryks.....	23
3. 9 Další laičtí příslušníci Církve.....	24
3. 10 Podpora parašutistických skupin Církví československou.....	25
3. 11 Atentát na Heydricha a vypálení Lidic ve spojitosti s Církví československou	26
3. 12 Vysílání z vinohradského sboru	27
4.) Církev československá v letech nesvobody na jihu Čech.....	29
4. 1 Počátky Církve československé na jihu Čech.....	29
4. 2 Církev v Českých Budějovicích.....	30
4. 3 Církevní sňatky v Českých Budějovicích.....	32
4. 4 Významní jihočeští členové Církve.....	33
4. 4. 1 František Božovský.....	33
4. 4. 2 Karel Salfický.....	34
4. 5. Vzpomínky paní V. M.....	34
5.) Závěr.....	38
Seznam literatury.....	41
Seznam příloh.....	45
Přílohy.....	45

1.) Úvod

Téma Církev československá v období Protektorátu Čechy a Morava zatím není příliš probádané, neexistuje žádná souborná publikace zabývající se pouze těmito dějinami. To byl i jeden z motivů, proč jsem se rozhodla psát na toto téma. Mé první setkání s Církví československou proběhlo při přípravě prezentace na předmět Úvod do religionistiky. Do té doby jsem měla jen matné tušení, že Církev československá existuje, ale při přípravě prezentace mě zaujaly okolnosti vzniku Církve a její odlišný přístup ke kněžství ve srovnání s římsko-katolickou církví. Navíc jsem i díky své prezentaci zjistila, že podstatná část mé rodiny je členy Církve, ačkoliv neaktivními.

Literatura o Církvi československé je poměrně dobře dostupná v knihovnách v Českých Budějovicích. Časopis Církve československé Český zápas je z let 1970 až 1991, a znovu od roku 2002, dostupný v Jihočeské vědecké knihovně a ročníky po roce 2006 jsou i v elektronické verzi na internetu na oficiálních webových stránkách Církve. Český zápas byl velmi dobrým zdrojem pro hledání další literatury i pro základní informace o důležitých postavách Církve ve zkoumaném období. Časopis obsahuje mnoho informací, ačkoliv nikdy nejde příliš do hloubky a během ročníků se hodně informací opakuje.

Knihy zabývající se církevní krizí ve dvacátých letech a obdobím Protektorátu byly také dostupné, ať už v Jihočeské vědecké knihovně, nebo v Akademické knihovně či na Teologické fakultě.

Informace o Církvi československé v jižních Čechách jsem musela vyhledávat především v archivech; bohužel fondy v archivech jsou poměrně kusé a je nesnadné získat nějaký širší náhled na sledované období. Ve Státním okresním archivu v Českých Budějovicích je plně přístupný fond Sociálního odboru Církve československé – z jednacích protokolů bylo možné zjistit, čím se zde Církev zabývala v daném období. Tamtéž je také plně přístupný fond farního úřadu Církve československé v Hluboké nad Vltavou a částečně přístupný fond farního úřadu Církve československé v Českých Budějovicích. Tyto dva fondy jsem využila pro zjištění počtu sňatků, které se zde odehrály; pro širší pohled na situaci v Církvi ale vhodné nebyly. Ve Státním oblastním archivu v Třeboni je částečně přístupná sbírka matrik Jihočeského kraje; ve zdigitalizované podobě zde jsou dostupné Knihy oddaných a Knihy zemřelých. Opět jsem použila knihy oddaných pro zjištění počtu sňatků. Zjistit životní osudy jednotlivých lidí ale nebylo možné.

Ve Státním okresním archivu v Táboře jsou sice plně přístupné fondy farních úřadů Církve československé v Chotovinách, Chýnově a Táboře, nicméně tyto fondy jsou užitečné pouze pro genealogii, tudíž pro mé bádání nebyly příliš k potřebě. Zatím stále nepřístupné jsou fondy Církve československé z Husince, Katovic a Blatné ve Státním okresním archivu.

Mnoho dalších matričních knih – Knihy zemřelých a Knihy oddaných z období Protektorátu, ale i starší – jsou stále na příslušných matrikách a budou předány archivu až za několik let.

Pro sledované období neexistuje jedna souhrnná kniha zabývající se pouze obdobím Protektorátu a postavením Církve československé. Většina knih se zabývá okolnostmi vzniku Církve ve 20. letech 20. století nebo životem jednotlivých patriarchů; sborníky vydávané k výročí církve sice obsahují většinou mimo jiné i informace o situaci v Církvi za druhé světové války, ale tyto informace jsou příliš stručné pro hlubší analýzu. Proto jsem vycházela z většího množství různorodé literatury, která pokrývá dané období.

Ve své práci jsem používala několik metod. Pro vylíčení dějin Církve od jejích počátků až po konec druhé světové války jsem použila diachronní a deskriptivní metody. Nesledovala jsem tímto způsobem jen dějiny Církve, ale i život jednotlivých významných osobností, vždy jsem postupovala od narození jednotlivce po jeho smrt, od založení Církve až do konce sledovaného období. Zároveň jsem hojně používala metodu biografickou, jak individuální, tak skupinovou. Snažila jsem se postihnout klíčové okamžiky v životě Církve, ale současně jsem nechtěla mluvit pouze obecně, takže jsem se soustředila na jednotlivé osobnosti. Vzhledem k tomu, že jsem bádala v dobových materiálech a dělala rozhovor s pamětníci, byla pro mě přímá metoda také přínosná. V kapitole o sňatečnosti v Církvi československé jsem provedla analýzu statistických dat.

2.) Církev československá v letech 1920 – 1939

2. 1 Důvody pro založení nové církve

Část české společnosti byla po vzniku samostatného Československého státu značně nespokojena s předchozí činností a postojí katolické církve. Katolická církev byla pro mnoho lidí spojena s Habsburskou monarchií a válkou. Také pro mnoho duchovních byla jen povrchní a zkosnatělou institucí, mnozí kněží i laici toužili po moderní církvi, která by byla blíže lidem, a která by zároveň šla s dobou a nestavěla se zády k novým vědeckým objevům, aby skutečně byla živou náplní každodennosti obyčejných lidí.

První myšlenky na obnovu církve se ale neobjevily až se vznikem samostatné Československé republiky. První ideje se objevovaly již v 19. století a jsou spojeny především s hnutím Katolické moderny, která je jedním z pilířů pozdějšího reformního úsilí o obnovu církve. S Katolickou modernou jsou spojena především jména Jindřicha Šimona Baara, Xavera Dvořáka či Františka Kroihera.¹

2. 2 Jednota českého katolického duchovenstva

28. října 1918 byla svolána schůze kněžstva do Národního domu na Smíchově, kde se duchovní rozhodli založit Jednotu českého katolického duchovenstva navzdory jasnému nesouhlasu pražského arcibiskupa.² Jednota se stala jediným představitelem československého duchovenstva, v jejímž čele stál předseda Jindřich Šimon Baar.³ Program Jednoty byl později publikován pod názvem „Obnova církve katolické v Československé republice“ (dále jen Obnova). Požadavky v tomto programu byly velmi jasně formulované, ale ne všichni kněží se nimi zcela ztotožňovali. Někteří kněží nechtěli situaci úplně vyhrodit a usilovali o souhlas Vatikánu s požadavky Jednoty; jiní naopak měli pocit, že všechny body Obnovy musí být naplněny, protože jinak reforma církve neproběhne a jen částečná reforma náboženského života nemá smysl.⁴

Prvním bodem byl požadavek na vybudování patriarchátu v Praze, který by byl centrální institucí pro celou Církev československou a reprezentoval by ji nejen uvnitř

1 MAREK, Pavel. Církevní krize na počátku první Československé republiky (1918-1924), s. 39.

2 Tamtéž, s. 42.

3 TONZAR, David. Vznik a vývoj novodobé husitské teologie a Církev československá husitská, s. 42.

4 MAREK, Pavel. Církevní krize na počátku první Československé republiky (1918-1924), s. 88-92.

státu, ale i ve Vatikánu. Druhým požadavkem Obnovy bylo kompletní odloučení církve od státu, protože jedině sekularizace bude zaručovat samostatný vývoj církve bez ohledu na státní vývoj. Třetím bodem byl požadavek demokratizace církve - základní organizační jednotkou měla být farní obec s volenou farní radou, ve které měli zasedat jak duchovní, tak i laičtí příslušníci církve. Naprosto zásadním bodem programu Jednoty bylo zavedení českého jazyka do bohoslužeb, protože pokud budou laici rozumět bohoslužbám, budou aktivnější věřícími a také lépe porozumí cílům církve a dostanou se blíže k Bohu. A posledním bodem bylo zdobrovolnění celibátu; duchovní argumentovali tím, že v Bibli nikde není psáno, že duchovní mají dodržovat celibát. Navíc mnoho duchovních bylo sezdáno stejně, ačkoliv tajně. Později byly všechny body Obnovy skutečně naplněny v programu Církve československé.⁵

Zástupci Jednoty českého duchovenstva (děkan a poslanec Národního shromáždění František Kroiher, děkan pražské teologické fakulty Vojtěch Šanda, profesor Alois Kolísek a generální vikář Marián Blaha⁶) odjeli do Vatikánu poměrně narychlo v červnu roku 1919. Papeži ale zástupci prezentovali nakonec jen okleštěnou verzi Obnovy, čímž se z jejích požadavků vytratila logika a jejich prezentace nebyla zdaleka tak přesvědčivou, jakou měla být. Papež Benedikt XV. dal zástupcům Jednoty jen nepříliš jasnou odpověď k většině bodů: jmenování biskupů už probíhalo, ale papež souhlasil s tím, že v budoucnu bude možné, aby rozhodování o jejich zvolení probíhalo se souhlasem vlády; jmenování pražského arcibiskupa primasem bylo také odsouhlaseno. Používání českého jazyka při bohoslužbách bylo povoleno jen částečně, nadále bylo možné čtení epištol a evangelia česky, ale ostatní části bohoslužby měly probíhat dále v latinském jazyce. Jen ohledně celibátu byla odpověď naprosto jednoznačná, zdobrovolnění celibátu se setkala s nepochopením a nesouhlasem a bylo jednoznačně zavrženo.⁷

2. 3 Ohnisko a Klub reformních kněží

Zároveň na jaře roku 1919 vznikla nová skupina nespokojených kněží pod názvem Ohnisko v čele s Bohumilem Zahradníkem-Brodským. Tito duchovní nebyli příliš optimističtí ohledně jednání zástupců Jednoty s papežem, nevěřili v jeho vstřícnost a byli

5 MAREK, Pavel. Církevní krize na počátku první Československé republiky (1918-1924), s. 88-92.

6 Tamtéž, s. 108.

7 Tamtéž, s. 96-98.

ochotni prosadit požadavky artikulované v Obnově i navzdory jeho nesouhlasu.⁸ Pro členy Ohniska bylo zásadních 6 požadavků, které chtěli prosadit ať už se souhlasem Vatikánu, nebo i bez něj: zřízení českého patriarchátu, rozšíření církevní samosprávy, úprava obsazování far, návrh na českou liturgii, úprava kněžského studia a vůbec náboženské výuky a zdobrovolnění celibátu.⁹ V srpnu 1919 proběhla tajná porada tohoto spolku, na které byli kněží vyzváni k uzavírání sňatků navzdory faktu, že zástupci Jednoty ve Vatikánu neuspěli a papež nesouhlasil se zdobrovolněním celibátu. Příkladem ostatním šel předseda Ohniska Bohumil Zahradník-Brodský. Ten byl sice tajně církevně sezdán již od roku 1908, ale v září roku 1919 uzavřel i civilní sňatek. Týden na to následoval jeho příkladu i farář Ferdinand Stibor a další kněží.¹⁰ Toto jednání Ohniska se nesetkalo s přílišným pochopením ani u duchovních, ani u laiků a i ta nejradikálnější část spolku se začala názorově různit.

Kvůli názorovým rozporům bylo tedy Ohnisko v září roku 1919 rozpuštěno a místo něho byl založen Klub reformních kněží Jednoty československého duchovenstva, v němž jádro tvořili bývalí členové Ohniska. Došlo i ke změně ve vedení radikální organizace, předsedou Klubu byl zvolen dr. Karel Farský, který vyzval kněží opět k uzavírání sňatků. Vedení ale chtělo tentokrát situaci vyhrotit úplně. Kněží, kteří uzavřeli sňatky dříve, totiž většinou opustili svůj úřad, vzdali se pastorační činnosti a odešli pracovat do civilní správy. Nyní byli kněží vyzýváni k tomu, aby i po uzavření sňatku setrvali ve svých úřadech a pokračovali v pastorační činnosti.

Nejobtížnější částí reformy bylo zavést český jazyk do bohoslužeb. To nebylo možné provést ze dne na den, protože nejprve musely být bohoslužby přeloženy do češtiny a navíc ještě přizpůsobeny potřebám nově vznikající církve. To se podařilo Karlu Farskému, který zvládl do Vánoc 1919 vydat „Český misál“, podle kterého se už připravovaly vánoční obřady téhož roku.¹¹ *„Duchovní boj o reformy vyvrcholil o Vánocích a na Nový rok 1919/1920, kdy byly katolickými knězi slouženy bohoslužby v českém jazyce.“*¹²

*„Velký ohlas měla česká mše celebrowaná B. Zahradníkem-Brodským 1. ledna 1920 v chrámu sv. Mikuláše na Staroměstském náměstí v Praze.“*¹³

Už tak nepříliš dobrou situaci v církvi v Československé republice zkomplikoval

8 MAREK, Pavel. Církevní krize na počátku první Československé republiky (1918-1924), s. 116-117.

9 KAŇÁK, Miloslav. Padesát let československé církve, s. 14.

10 MAREK, Pavel. Církevní krize na počátku první Československé republiky (1918-1924), s. 120-122.

11 Tamtéž, s. 126-129.

12 TONZAR, David. Vznik a vývoj novodobé husitské teologie a Církev československá husitská, s. 45.

13 MAREK, Pavel. Církevní krize na počátku první Československé republiky (1918-1924), s. 129.

nástup nového pražského arcibiskupa Františka Kordače, který byl jmenován v září roku 1919. Jeho dosazení papežem bylo šokem jak pro Klub reformních kněží, tak pro Jednotu duchovenstva.¹⁴ Kordač byl sice také zastáncem reforem, ale diametrálně odlišných od těch, jaké si představovalo reformní křídlo duchovních.¹⁵ Klub reformních kněží se snažil s arcibiskupem vyjednávat a dojít k nějakému kompromisu. Na konci listopadu 1919 dokonce došlo i k osobnímu jednání mezi arcibiskupem Kordačem a předsedou Klubu reformních kněží Karlem Farským. To bylo neúspěšné a jen utvrdilo rozhodnutí Klubu ve snaze dosáhnout reforem a plného uznání Obnovy.¹⁶

2. 4 Vznik Církve československé

8. ledna 1920 bylo tedy rozhodnuto o cestě schismatu.¹⁷ Této schůze se zúčastnil i budoucí třetí patriarcha dr. František Kovář, ačkoliv do Církve československé tehdy ještě nevstoupil.¹⁸ O založení nové církve se rozhodovalo hlasováním na schůzi členů Klubu reformních kněží; pro založení nové církve bylo 140 členů a proti založení bylo 66.¹⁹ Česká společnost byla na nově vzniklou církev upozorněna svoláním Církve československé „Národu českému“ již 10. ledna 1920.²⁰ Vznik nové církve nebyl zdaleka všemi přijímán s nadšením, už 15. ledna 1920 byli členové Církve československé exkomunikováni z římsko-katolické církve a na Církev jako celek byla uvalena klatba.²¹ Reformní kněží nebyli ale napadáni jen příslušníky římsko-katolické církve, ale i některými renomovanými historiky (Josef Šusta, Josef Pekař) na stránkách novin Venkov či Národní politika, ne vždy však kritika byla zcela konstruktivní a pisatelé byli přesně informováni o dění, což je i případ obou historiků.²² Navzdory římsko-katolickému nesouhlasu a i zmatkům v nové církvi, byla, co se týče členské základny, Církvev československá velmi úspěšná. Již v prvních týdnech existence Církve do ní přestoupilo na 200 000 věřících a v roce 1921 měla církev již přes půl milionu členů.²³

První valný sjezd Církve se konal v lednu roku 1921 a byly na něm připravovány

14 MAREK, Pavel. Církevní krize na počátku první Československé republiky (1918-1924), s. 131-134.

15 Tamtéž, s. 142.

16 MAREK, Pavel. Církevní krize na počátku první Československé republiky (1918-1924), s. 148.

17 Tamtéž, s. 149.

18 HRDLÍČKA, Jaroslav. Život a dílo prof. Františka Kováře. Příběh patriarchy a učence, s. 56.

19 MAREK, Pavel. Církevní krize na počátku první Československé republiky (1918-1924), s. 214.

20 KAŇÁK, Miloslav. Padesát let Československé církve, s. 15.

21 MAREK, Pavel. Církevní krize na počátku první Československé republiky (1918-1924), s. 213.

22 TONZAR, David. Vznik a vývoj novodobé husitské teologie a Církvev československá husitská, s. 50.

23 KAŇÁK, Miloslav. Padesát let Československé církve, s. 16.

ideové směrnice Církve a diskutováno její směřování.²⁴ Již prvního sjezdu se zúčastnilo na 200 delegátů ze 109 československých náboženských obcí.²⁵

Na druhém valném sjezdu Církve československé ve dnech 29. - 31. 8. 1921 byla ustavena správa Církve a vytvořeny tři diecéze (západočeská, východočeská a moravsko-slezská) a potvrzení tři první biskupové (Karel Farský, Rudolf Pařík a Matěj Pavlík).²⁶

2. 5 Pravoslavná krize

Ihned pro ustavení nové Církve vznikaly spory o jejím směřování. Vzhledem k tomu, že se Církev československá přímo hlásila k odkazu nejen Mistra Jana Husa, ale i k odkazu Cyrila a Metoděje, započalo jednání s Pravoslavnou církví srbskou.²⁷ Období na počátku dvacátých let dvacátého století se do dějin národní církve zapsalo jako tzv. pravoslavná krize. Mezi zastánce pravoslavného směřování patřil i Bohumil Zahradník-Brodský.²⁸ Velkým problémem byl ale fakt, že Pravoslavná církev srbská nesouhlasila se všemi požadavky, které vznášela Církev československá. V srpnu 1920 došlo k jednání mezi Karlem Farským a Bohumilem Zahradníkem-Brodským a nižším pravoslavným episkopem Dositejem.²⁹ Jeden z významných československých duchovních, Matěj Pavlík, byl 25. září 1921 vysvěcen i pravoslavným biskupem v Bělehradě a získal jméno Gorazd.³⁰ Později došlo k neshodám mezi Farským a Dositejem a v únoru 1923 Pravoslavná církev srbská přerušila jednání s Církví československou.³¹ Karel Farský, který byl v červenci 1924 zvolen prvním patriarchou, také nesouhlasil se směřováním nově založené církve pravoslavným směrem a 10. srpna 1924 rozhodla schůze 307 stoupenců pravoslaví a zároveň členů Církve československé o rozchodu s touto církví a přestupu k pravoslavné. Na prvním sněmu konaném na konci srpna 1924 se Církev československá definitivně odpoutala od Pravoslavné církve srbské.³²

24 TONZAR, David. Vznik a vývoj novodobé husitské teologie a Církve československá husitská, s. 69.

25 KAŇÁK, Miloslav. Padesát let Československé církve, s. 16.

26 MAREK, Pavel. Církevní krize na počátku první Československé republiky (1918-1924), s. 234.

27 Tamtéž, s. 209.

28 KAŇÁK, Miloslav. Padesát let Československé církve, s. 16.

29 MAREK, Pavel. Církevní krize na počátku první Československé republiky (1918-1924), s. 221.

30 KAŇÁK, Miloslav. Padesát let Československé církve, s. 17.

31 MAREK, Pavel. Církevní krize na počátku první Československé republiky (1918-1924), s. 245.

32 Tamtéž, s. 250.

2. 6 Organizační počátky Církve a Farského patriarchát

V lednu 1925 byli v Praze v chrámu sv. Mikuláše ustaveni biskupy Karel Farský, Gustav Adolf Procházka, Ferdinand Stibor a Josef Rostislav Stejskal. O dva dny později bylo už vysvěceno prvních 18 kněží Církve československé, kteří prošli vzděláním v církevní bohoslovecké koleji a částečně i studiem na Husově bohoslovecké fakultě pod vedením dr. Karla Statečného, který zde od roku 1923 přednášel československou věrouku.³³ Téhož roku přestoupil do Církve československé i František Kovář.³⁴ Po právní stránce byla sice Církev československá ustavena až 23. února 1925, nicméně státní souhlas pro svou existenci získala už 15. září 1920 od Tusarovy rudozelené koalice.³⁵

Prvním patriarchou byl zvolen v roce 1924 Karel Farský; ten byl ale od května roku 1927 nemocný a musel být často zastupován. V duchovních záležitostech ho zastupoval biskup Gustav Adolf Procházka a v organizačních záležitostech ho zastupoval laik Ferdinand Prášek. Karel Farský zemřel 12. června 1927 a druhým československým patriarchou byl zvolen právě Gustav Adolf Procházka 171 náboženskými obcemi (ze 194). Ten působil do té doby ve funkci biskupa východočeské diecéze a patřil také k zakladatelům Církve. Ve východočeské diecézi ho od dubna 1928 nahradil biskup Stanislav Kordule.³⁶

2. 7 Procházkův patriarchát

Na konci dvacátých let, v říjnu 1929, propukla hospodářská krize, která se šířila ze Spojených států a zasáhla nakonec celý svět. Ekonomická krize se dotýkala všech stránek života, včetně té církevní. Církev československá se teprve pomalu konstituovala, snažila se získávat prostředky na nákup či stavbu sborů, na platy svých duchovních a podporu členů v nouzi. V této situaci se jí dotkla hospodářská krize velmi tíživě, protože se Církev hodně zadlužila. Všechny obce byly zadlužené právě nejvíce kvůli stavbě sborů. Z tohoto důvodu si vysloužil kritiku i patriarcha Procházka.³⁷ Právě finanční krize byla i důvodem neúspěšné snahy o založení samostatné Československé bohoslovecké fakulty.³⁸

33 KANÁK, Miloslav. Padesát let Československé církve, s. 18-19.

34 HRDLÍČKA, Jaroslav. Život a dílo prof. Františka Kováře. Příběh patriarchy a učence, s. 60.

35 MAREK, Pavel. Církevní krize na počátku první Československé republiky (1918-1924), s. 257.

36 KANÁK, Miloslav. Padesát let Československé církve, s. 19-20.

37 HRDLÍČKA, Jaroslav. Život a dílo prof. Františka Kováře. Příběh patriarchy a učence, s. 105.

38 Tamtéž, s. 123.

Proti patriarchovi Procházkovi se postupně zvedaly hlasy ze všech stran Církve. Patriarcha ale mohl být donucen k odstoupení z funkce jen pro velmi závažné důvody, jinak byl volen doživotně. Centrem tohoto odporu se od roku 1931 stala Společnost Dr. Karla Farského.³⁹ Tato společnost měla dost špatné vztahy s Ústřední radou církve a snažila se naopak o navázání dobrých vztahů s Husovou fakultou.⁴⁰ Zároveň začala Společnost vydávat konkurenční časopis k Českému zápasu vydávanému Ústřední radou církve, nové periodikum bylo pojmenováno Nový zápas.

Patriarcha byl stále méně oblíben, mnoho členů věřilo, že se postavení Církve nezlepší, dokud Procházka neodejde na odpočinek; celá Církev se postupně odvracela od současného patriarchy a přikláněla se k dr. Františku Kovářovi.⁴¹ V březnu 1935 Šestka (čelní představitelé mládežové organizace Církve) donutila patriarchu Procházku, aby pozval Kováře k sobě, pohovořil s ním a posléze se otevřeně přihlásil jak ke Kovářovi a jeho názorům, tak i ke Společnosti Dr. Karla Farského.⁴²

2. 8 Vzdělávání československých duchovních

V roce 1932 byl také konečně otevřen vzdělávací ústav pro kněží Církve československé, byla jím Vysoká bohovědná škola v Husově bohoslovecké koleji dejvické (dále jen Kolej). Ale již na počátku se projevil právní nedostatek v organizačních základech Koleje – ta byla totiž nejprve otevřena jako soukromá škola a až dodatečně začala usilovat o právní uznání státem. Navzdory těmto problémům měla ale Kolej již v akademickém roce 1932/1933 zapsáno 86 řádných posluchačů a 6 mimořádných. Děkanem této školy byl Alois Spisar, řádným profesorem patriarcha Gustav Adolf Procházka, Alois Spisar, Josef Rostislav Stejskal a Vilém Kloubek, mimořádným profesorem František Maria Hník, docentem Miroslav Novák a Antonín Hradec, lektory Jan Lomoz a Josef Pícha.⁴³ Kvůli tomu, že Kolej nebyla uznána státem jako vysoká škola, bylo opět obnoveno jednání o ustavení profesorských míst na Husově fakultě. Jednání proběhlo nakonec úspěšně a v březnu roku 1935 byl jmenován řádným profesorem dr. Alois Spisar a v listopadu téhož roku dr. František Kovář.⁴⁴

39 HRDLIČKA, Jaroslav. Život a dílo prof. Františka Kováře. Příběh patriarchy a učence, s. 138.

40 Tamtéž, s. 187.

41 Tamtéž, s. 201-205.

42 Tamtéž, s. 206.

43 Tamtéž, s. 162-164.

44 KAŇÁK, Miloslav. Padesát let Československé církve, s. 23.

V roce 1929 byly vytvořeny Jednoty mládeže Církve československé. Tyto organizace byly podporovány i Společností Dr. Karla Farského, se kterou společně vydaly tzv. Modrou knihu. Společnost také uzavřela dohodu s Šestkou (dr. Miroslav Novák, dr. Viktor Šinták, Antonín Vinklárek, dr. Otto Rutrle, Oldřich a Jaroslav Hradilovi).⁴⁵

2. 9 Konec éry První republiky

Velkým přelomem pro celý Československý stát bylo podepsání Mnichovské smlouvy 30. 9. 1938. Tato smlouva byla velkým zklamáním pro celou republiku, která spoléhala na své západní spojence Francii a Velkou Británii, a kteří smlouvu podepsali společně s Německem a Itálií. Československá republika byla donucena smlouvu akceptovat, smířit se se zradou svých spojenců a vzdát se německých území v pohraničí, které musela vyklidit během prvních deseti dnů října roku 1938. Tímto aktem vznikla tzv. Druhá republika. Tak republika ztratila během několika málo dní téměř 30 % svého území. Prezident Edvard Beneš 5. října 1938 abdikoval a o několik dní později emigroval do Spojeného Království. Na konci listopadu téhož roku byl zvolen Národním shromážděním novým prezidentem právník Emil Hácha.⁴⁶

Už 31. 10. 1938 došlo k jednání mezi Československou a Pravoslavnou církví v Horních Počernicích; Pravoslavnou církev zastupoval biskup Gorazd (Matěj Pavlík) a Církev československou zastupovali František Kovář a Alois Spisar. Jejich cílem bylo najít nějaký způsob, jak se vyrovnat s nastalou situací.

Pro Církev československou spočíval velký problém v tom, že mnoho náboženských obcí se najednou ocitlo v Říši díky tomu, že se nacházely v zabraném území. V tomto období tedy sice ztratila Církev hodně věřících v pohraničí, ale zároveň hodně věřících přestoupilo k národní církvi těsně před druhou světovou válkou. Před Mnichovem náleželo k Církvi československé 260 státem schválených obcí; podepsáním Mnichovské smlouvy ztratila církev 31 obcí. Celkem 19 z těchto obcí se náhle ocitlo na území Německa a 6 na území Polska.

Někteří z teologů Církve československé zvažovali působení v zahraničí v důsledku nepříznivé politické situace. Nakonec odešel působit do Velké Británie jen František Maria Hník. Ten byl totiž v lednu 1938 pozván přednášet na Oxfordskou univerzitu; v dubnu téhož roku získal od Ministerstva školství a národní osvěty souhlas k

45 HRDLIČKA, Jaroslav. Život a dílo prof. Františka Kováře. Příběh patriarchy a učence, s. 197-203.

46 KÁRNÍK, Zdeněk. České země v éře První republiky. O přežití a o život (1936-1938).

působení v Británii. V červnu 1939 požádal Hník o prodloužení povolení k pobytu i na srpen a září, což mu povoleno bylo a po vypuknutí druhé světové války raději zůstal ve Velké Británii.⁴⁷

2. 10 Nejvýznamnější osobnosti Církve za První republiky

V počátcích Československé církve byly zásadní tři osobnosti, které ustavily Církev, a to Karel Farský, Karel Statečný a Alois Spisar. Pokud chceme psát o dějinách Církve československé za První republiky, tyto osobnosti nelze pominout, proto jim věnuji několik následujících řádek.

Karel Farský se narodil 26. července 1880 do poměrně chudé rodiny, v roce 1900 odešel studovat teologii a v roce 1909 z ní získal doktorát. Po ukončení bohosloveckých studií učil na gymnáziu v Praze a v Plzni. Aktivně se účastnil činnosti českého reformního katolického hnutí a od jara roku 1919 byl členem Ohniska. To se posléze přeměnilo na Klub reformních kněží, jehož se stal předsedou. Na konci roku 1919 vydal zásadní dílo pro další vývoj Církve - „Český misál“. Díky tomuto dílu bylo možné sloužit mše v českém jazyce. Na prvním sněmu Církve československé v roce 1924 byl zvolen prvním patriarchou Církve. Zemřel 12. června 1927.⁴⁸

Jihočech Karel Statečný se narodil 6. července 1870 v Soběslavi. Vystudoval teologii a v roce 1894 byl v Českých Budějovicích vysvěcen na kněze, zde také působil od roku 1900 jako profesor morálky-etiky a filosofie na bohosloveckém semináři. V roce 1923 vystoupil z římsko-katolické církve a vstoupil do Církve československé a v roce 1935 se stal prvním profesorem Církve československé na Husově evangelické bohoslovecké fakultě v Praze. Zemřel v srpnu 1927.⁴⁹

Poslední ze zakladatelů je Alois Spisar, narodil se 18. dubna 1874 na Moravě. Od roku 1885 studoval na arcibiskupském semináři v Kroměříži a posléze pokračoval na olomoucké teologické fakultě. V roce 1897 byl vysvěcen na kněze. Od srpna 1918 spolupracoval s časopisem Právo národa (časopis byl později přejmenován na Český zápas) a v listopadu téhož roku vstoupil do Jednoty československého duchovenstva, později se stal i členem Ohniska a nakonec Klubu reformních kněží. V lednu 1920 se účastnil schůze Klubu v Národním domě na Smíchově a byl tudíž svědkem Provolání.

47 HRDLIČKA, Jaroslav. Život a dílo prof. Františka Kováře. Příběh patriarchy a učence, s. 240-243.

48 TONZAR, David. Vznik a vývoj novodobé husitské teologie a Církev československá husitská, s. 83-85.

49 Tamtéž, s. 87-88.

Spisar byl důležitým ideologem Církve, jeho dílo „Učení náboženství křesťanského” bylo přijato na druhém zasedání prvního sněmu v roce 1931 jako základní kámen učení celé Církve. Zemřel v září roku 1955.⁵⁰

50 TONZAR, David. Vznik a vývoj novodobé husitské teologie a Církev československá husitská, s. 90-91.

3.) Církev československá v době Protektorátu Čechy a Morava

3. 1 Historické souvislosti

15. března 1939 ráno překročila říšská armáda hranice druhé československé republiky a obsadila i zbytek území. O den dříve vyhlásil samostatnost Slovenský stát a stal se tím satelitem Německé říše. Již 16. března 1939 byl vyhlášen Protektorát Čechy a Morava (Protektorat Böhmen und Mähren), v čele státu byl oficiálně protektorátní prezident dr. Emil Hácha, ale faktická moc spočívala v rukou říšského protektora. V zahraničí reprezentovala české země exilová vláda v Londýně, v jejímž čele byl dr. Edvard Beneš, který po přijetí mnichovského diktátu abdikoval a emigroval do Velké Británie.

3. 2 Důsledky zřízení Protektorátu pro Církev

„... v zabraném území Sudet zůstalo celkem 43 059 členů naší církve se 14 sbory a po osamocení Slovenska církvi zůstalo z původních 275 obcí jen 238. Přišli jsme tak o 63 obce, to je každou čtvrtou.“⁵¹

Tím, že byl 14. března 1939 zřízen samostatný Slovenský stát se mimo území Protektorátu ocitly další náboženské obce. Hned v dubnu téhož roku byla na Slovensku zakázána činnost Církve československé. Tímto 12 slovenských náboženských obcí ztratilo právní základ pro svou existenci: Bratislava, Brezno nad Hronom, Košice, Michalovce, Liptovská Osada, Petržalka, Trenčín, Trnava, Spišská Nová Ves, Nové Zámky, Zvolen a Žilina. I 4 obce nacházející se na Podkarpatské Ukrajině byly ztraceny: Užhorod, Mukačevo, Chust a Slatinské Doly.⁵²

Okupace byla velmi obtížným obdobím pro celou republiku a nejen Čechy v ní, ale nesmíme zapomenout, že existovalo i početné procento Němců, kteří byli antifašisty a za své soukmenovce se styděli a snažili se pomáhat Čechům. Tato situace tedy byla velmi výbušná a těžká pro všechny, ale zejména pro Církev, která se hrdě hlásila k tomu, že je církví národní. Proto už od vyhlášení Protektorátu protektorátní úřady tlačily na to, že by měla být Církev přejmenována; i Církev samotná cítila, že název Církev československá už

⁵¹ ČERVENÝ, Vladimír. Naše církve a výročí osvobození. Český zápas. 2005, **19**, s. 1, 3.

⁵² ČERVENÝ, Vladimír. Naše církve a výročí osvobození. Český zápas. 2005, **19**, s. 1, 3.

zcela neodpovídá realitě, protože Slovensko se od Čech odtrhlo a žilo svým vlastním životem. Spor o nový název Církve se vlekl poměrně dlouho a k oficiálnímu přejmenování došlo až 22. dubna 1940 po dohodě mezi církevním oddělením Úřadu říšského protektora a ústředím církve. Od tohoto dne tedy byla církev přejmenována na Církev českomoravskou.⁵³ Nešlo ale jen o jméno, na farářích museli najednou vést veškerou agendu dvojazyčně a i faráři museli mít zkoušku z němčiny, kterou skládali před německým komisařem.⁵⁴

3. 3 Správa církve

V období okupace bylo těžké zvolit nové biskupy či patriarchu, protože protektorátní úřady nebyly příliš vstřícné. Církev nechtěla zvolit do svého čela někoho, kdo by spolupracoval s Němci a Němci naopak nechtěli na vysokých postech někoho, kdo by nespocoval. Když tedy v prosinci roku 1940 zemřel biskup východočeské diecéze Stanislav Kordule, byl pověřen správou diecéze (avšak nikoliv zvolen biskupem) farář ve Studnici František Fišera. Podobný postup následoval i po smrti druhého patriarchy Gustava Adolfa Procházky v únoru 1942. Nebyl zvolen nový patriarcha Církve, ale Ferdinand Stibor, farář z Radvanic ve Slezsku, byl ustaven správcem Církve. Tentýž člověk pak v roce 1944 vystřídal správce pražské diecéze Jana Lomoze v jeho funkci. Ten byl totiž i se svým zástupcem Karlem Vodičkou uvězněn nacisty.⁵⁵

3. 4 Smrt Jana Opletala v souvislosti s Církví československou

Již počáteční období okupace nebylo pro Církev příliš jednoduché. Na konec října mělo pražské gestapo vyhlášenou pohotovost, protože bylo jasné, že Češi si budou chtít připomenout výročí své samostatnosti, zvláště pod okupační správou. V den dvacátého prvního výročí (28. 10. 1939) založení První republiky tedy vypukly v Praze studentské bouře. Celý den se všude pohybovalo množství policistů, příslušníků gestapa jak v uniformách, tak i v civilu; byly zapojeny i oddíly Hitlerjugend. Celá země byla zaplavena ilegálními letáky, některé podniky nepracovaly, na vysokých školách se nepřednášelo, lidé

53 HRDLIČKA, Jaroslav. Život a dílo prof. Františka Kováře. Příběh patriarchy a učence, s. 247.

54 ADAMEC, Jaroslav. Vzpomínky na 17. listopad. Český zápas. 1984, **45**, s. 1-2.

55 KAŇÁK, Miloslav. Padesát let Československé církve, s. 25.

se shromažďovali v ulicích s trikolorou na klopě. Odpoledne se ozýval místy zpěv hymny, docházelo ke střetům mezi demonstranty a policií a gestapem.

V Žitné ulici byl zastřelen mladý horník Václav Sedláček a postřelen byl i medik Jan Opletal, příslušník Církve československé. Ten svým zraněním o 14 dní později podlehl. Jeho pohřeb, který proběhl 15. listopadu 1939 a byl sloužen československým duchovním, byl podnětem k další protifašistické demonstraci a nepokojům.

Navečer 16. listopadu a přes den 17. listopadu byli v bytech a na vysokoškolských kolejích zatýkáni vedoucí funkcionáři Národního vysokoškolského svazu a postupně sváženi do Pečkova paláce. Asi 1850 studentů bylo nakonec odvezeno do vojenských kasáren v Praze-Ruzyni; zde bylo také popraveno 9 předních studentských funkcionářů: Josef Adamec, Jan Černý, Marek Frauwirth, dr. Jan Klíma, Bedřich Koula, doc. dr. Josef Matoušek, dr. František Skorkovský, Václav Šafránek a Jan Weinert. Ještě tentýž den večer bylo vyhlášeno uzavření vysokých škol.⁵⁶

„Od roku 1941 se 17. listopad slaví z rozhodnutí mezinárodního studentského sněmu v Londýně jako mezinárodní den studentstva a připomíná nacistické perzekuce na českých vysokých školách v roce 1939.”⁵⁷

3. 5 Perzekuce československých duchovních

Za nacistické okupace bylo vyšetřováno a na čas vězněno 55 duchovních Církve československé, asi 32 duchovních bylo nakonec odsouzeno k delším či kratším trestům v různých věznicích nebo i koncentračních táborech.⁵⁸ Celkem 8 duchovních zemřelo na následky věznění nebo bylo popraveno. Byli to: Rudolf Babula, Jaroslav Bendl, Václav Falta, Linhart Hodík, František Janků, Jan Parkán, Vojtěch Schück a Alois Tuháček. K obětem okupace je nutno přičíst i biskupa Stanislava Kordule, který zemřel těsně před příchodem gestapa. Následkem věznění v Terezíně zemřel i správce pražské diecéze Jan Lomoz.⁵⁹

⁵⁶ ADAMEC, Jaroslav. Vzpomínky na 17. listopad. Český zápas. 1984, **45**, s. 2.

⁵⁷ REDAKCE ČESKÉHO ZÁPASU. Co pro nás znamená 17. listopad kromě dne volna? Český zápas. 2002, **47**, s. 4.

⁵⁸ KAŇÁK, Miloslav. Statečný náš bratr, kněz a profesor Alois Tuháček. Český zápas. 1980, **6**, s. 1.

⁵⁹ KADERÁVEK, Václav. A světlo věčné ať jim svítí... Bratr Jaroslav Bendl. Český zápas. 1980, **32**, s. 1.

3. 5. 1 Rudolf Babula

Rudolf Babula je jednou z obětí z řad Církve československé. Narodil se v roce 1909 v okrese Uherský Brod, absolvoval studia na Husově československé evangelické fakultě bohoslovecké a v roce 1929 byl vysvěcen na kněze. Poté byl ustanoven farářem na Slovensku v obci Zvoleň, v roce 1930 přeložen do Brezna nad Hronom, v roce 1936 se vrátil do českých zemí a pracoval jako pomocný duchovní ve Znojmě. V roce 1938 byl opět převeden do Uherského Brodu, nejprve jako pomocný duchovní, posléze už jako duchovní. Za svého působení zde se snažil podporovat statečnost Čechů svými protinacistickými kázáními a hlavně zde byl vedoucím ilegálního odbojového hnutí. Gestapo ho zatkl až 13. února 1945. Po zatčení byl převezen do Kounicových kolejí v Brně, kde byl mučen a tvrdě vyslýchán. Nakonec byl deportován do koncentračního tábora Mauthausen, kde byl 10. dubna 1945 usmrčen plynem.⁶⁰

3. 5. 2 Jaroslav Bendl

Jaroslav Bendl se narodil v roce 1913 v Polici nad Metují, bohosloví studoval na Husově fakultě a na kněze byl vysvěcen v červnu roku 1934. Do roku 1939 působil jako farář na Slovensku v Brezně nad Hronom, po vyhlášení samostatného Slovenského státu odešel zpět do ČSR a působil na Sázavě a od roku 1942 až do svého zatčení ve sboru v Praze-Vršovcích.

Již za svého působení na Sázavě byl Bendl pod dohledem gestapa, dokonce byl i u výslechu. Diecézní rada o jeho problémech věděla a snažila se mu pomoci. Protože měl tehdy podobné problémy i vršovický farář František Kalný, tak je diecézní rada oba přemístila, Bendl šel do Vršovic a Kalný na Sázavu. Ani tento manévr ale nepomohl. V lednu 1943 byl Jaroslav Bendl ve Vršovcích zatčen s odůvodněním, že podporoval odbojovou činnost proti nacismu a byl protinacistického smýšlení, což se projevovalo i v jeho kázáních. Byl tehdy jen krátce vyšetřován a posléze poslán do koncentračního tábora v Osvětimi s poznámkou „návrat nežádoucí.“ V Osvětimi tedy již v říjnu roku 1943 zemřel.⁶¹

60 KANÁK, Miloslav. Uherskobrodský farář Rudolf Babula. Český zápas. 1980, **25**, s. 3.

61 KADERÁVEK, Václav. A světlo věčné ať jim svítí... Bratr Jaroslav Bendl. Český zápas. 1980, **32**, s. 1.

3. 5. 3 Václav Falta

Duchovní Václav Falta se narodil v roce 1888 a patřil k členům Církve československé již od samého počátku, již roku 1919 vystoupil z římskokatolické církve a v roce 1920 se účastnil práce Klubu reformního duchovenstva. Jako farář později působil v Náchodě, Jičíně, Chlumci nad Cidlinou, posléze do roku 1944 působil v Nové Pace, odkud byl přesunut do Holic.

Faltova kázání byla po celou dobu okupace velmi statečná a vlastenecká, ale někdo z jeho posluchačů ho udal a farář byl povolán 21. 2. 1945 na velitelství gestapa do Pardubic. Byl shledán vinným a poslán do Terezína. Tam v té době rozhodně nebyl jediným členem Církve československé, byl tam vězněn i Jan Lomoz, Josef Suchý, Josef Kracík a později tam přibyl i Karel Vodička. Václav Falta byl v té době již nemocný, takže nemohl být zařazován na práce, ale trávil své dny jen mezi nemocnými. V koncentračním táboře byla epidemie úplavice, záškrtu, břišního a skvrnitého tyfu. Skvrnitým tyfem onemocněl i Josef Kracík. 2. května 1945 byli poslední popravení, Němci utekli a sovětská armáda osvobodila tábor. Václav Falta už v té době ale nebyl mezi živými, pravděpodobně byl pohřben ve společném hrobě v Terezíně.⁶²

3. 5. 4 Linhart Hodík

Linhart Hodík se narodil v roce 1893 ve Stráži nad Nežárkou, jako prvofarář byl ustaven v Kdyni. „Byl ilegálně činný – zapleten do tzv. Žlábkovy aféry, při níž na Kdyňsku a Domažlicku pomáhali lidé z československé církve evangelické a z československé církve husitské rodinám uvězněných od nacistů naturáliemi i penězi, které pro ně shromažďovali duchovní obou církví.”⁶³ V říjnu 1943 byl tedy Hodík odvezen gestapem neznámo kam a až po čtyřech měsících získal sbor nového duchovního. Hodík byl nakonec nasazen do podzemní krejčovské dílny v Buchenwaldu, ale již v té době byl smrtelně nemocen. Později byl nasazen na venkovní práce, což jeho stavu jen přitížilo a jeho zdravotní stav si vynutil operaci. Operace proběhla v lágru a Linhart Hodík ji nepřežil, zemřel v prosinci roku 1944.⁶⁴

62 KRACÍK, Josef. Památce věrného kněze Václava Falty. Český zápas. 1980, **21**, s. 1, 3.

63 HOLÝ, Jan Prokop. Tak umírá věrný sluha Boží. Český zápas. 1980, **16**, s. 1.

64 HOLÝ, Jan Prokop. Tak umírá věrný sluha Boží. Český zápas. 1980, **16**, s. 1.

3. 5. 5 Jan Parkán

Další z duchovních, který doslova obětoval svůj život za Církev byl Jan Parkán. Bratr Parkán se narodil v roce 1905, vystudoval teologii a v roce 1929 přijal kněžské svěcení a v září nastoupil jako farář do Humpolce, kde strávil následující čtyři roky. Posléze byl povolán do Husova sboru v Kolíně, kde byl i 15. dubna 1943 zatčen.

Již od počátku okupace byl ve spojení s odbojovou skupinou učitele Kvardy (ten byl zatčen v roce 1940). Po zatčení v roce 1943 byl vyslýchán nejprve v Kutné Hoře, poté na Pankráci, v Pečkově paláci, v Terezíně a Gollnově. V Gollnově byli v té době vězněni i další duchovní Církve československé - Alois Tuháček a František Valeš, nemáme ale žádné zprávy o tom, zda se setkali.

Po ročním věznění v Gollnově byl Parkán znovu nahnán do vlaku a odvezen k soudnímu přelíčení. To proběhlo v listopadu roku 1944 v Litoměřicích a Jan Parkán byl nakonec odsouzen za rozšiřování nepřátelské propagandy vůči Německé říši, za účast na hnutí odporu, za účast na velezrádné činnosti a za přípravu násilného převratu. Po vyslechnutí rozsudku byl opět deportován, tentokrát do Drážďan, kde už zažil i spojenecký nálet v únoru 1945. Postupně se ale blížily sovětské jednotky, a tak byli vězni přesunuti do Mísně. Bratr Parkán se snažil zpříjemnit alespoň trochu život za vězeňskými zdi sobě i svým spoluvězňům: *„Vězni se mohli shromažďovat v zámecké kapli, bratr duchovní Jan Parkán v poutech četl z Bible žalmy, s českými vězni zpíval písně a shromáždil kolem sebe hlouček věřících.“*⁶⁵

Brzy byli vězni opět transportováni, nyní do Lipska. Zde opět zažili nálety spojeneckých vojsk, tentokrát byla věznice dost pobořena a shořely záznamy o vězních. Zaměstnanci věznice museli sepsat nové seznamy a při psaní seznamů byl Parkánovo jméno zkomoleno na Barkán. Jeho spoluvězni mu radili, aby tohoto omylu využil a utekl, to ale bratr Parkán odmítl.

Den před osvobozením Lipska spojenci, 13. dubna 1945, bylo na dvoře věznice popraveno mezi 50 a 70 vězni a pohřbeno ve společném hrobě. Mezi těmito vězni byl i Jan Parkán. Po několika letech byl ve spisech nalezen dopis, omilostnění Jana Parkána podepsané Karlem Hermannem Frankem. Jeho trest smrti byl změněn na doživotní vězení, tento dopis se ale nikdy nedostal ke správě vězení. Po osvobození v roce 1945 hledal Parkána na kolínské faře anglický důstojník – chtěl poděkovat svému zachránci, Parkán

65 KADEŘÁVEK, Václav. Bratr Jan Parkán. Český zápas. 1980, 14, s. 1.

mu totiž pomohl v roce 1939 k útěku do Velké Británie přes Polsko.⁶⁶

3. 5. 6 Vojtěch Schück

Příběh Vojtěcha Schücka je pravděpodobně nejtragičtější mezi duchovními Církve československé; nejen pro to, že zemřel na samotném sklonku války, ale i z toho důvodu, že zemřel velmi mladý. Mladý duchovní nejprve působil v Hlinsku a až v roce 1943 přijel do Německého Brodu (dnes Havlíčkův Brod).

Na přelomu let 1944/45 navázal kontakt s odbojovou zpravodajskou sovětskou skupinou a o něco později s partyzánskou odbojovou skupinou operující na Českomoravské vysočině. Pár měsíců poté se vrátil jeden z členů Církve československé z koncentračního tábora a hrozilo mu opakované zatčení. Schück tedy zprostředkoval a zorganizoval jeho přechod právě k této partyzánské jednotce.⁶⁷ V květnu roku 1945 *„Vojtěch Schück byl v pohotovosti a označen příslušnou pověřovací páskou, vrátil se ke svému domovu na faře československé církve.“*⁶⁸ Jednotky SS se cítily ohroženy a snažily se získat vládu nad situací a ve snaze sevřít střed města nebraly zřetel na Schückovu pověřovací pásku a zastřelily ho nedaleko jeho domova na faře. Bylo mu pouhých 28 let. Jeho pohřeb proběhl hned 8. května a byl vykonán místním farářem.

Již druhý den se do Německého Brodu probíjela Rudá armáda a osvobodila město. Občané ihned začali pátrat po nezvěstných, jejichž ostatky byly často nacházeny na stejných místech, kde byli popraveni. Bylo nalezeno 15 mrtvých, tělo Vojtěch Schücka bylo exhumováno a byl pohřben do společného hrobu s ostatními oběťmi v Havlíčkových sadech. Celkem zde leží tedy 16 obětí posledních dní války, z toho 10 z nich bylo členy Církve československé.⁶⁹

3. 5. 7 Alois Tuháček

Dalším z perzekvovaných duchovních byl Alois Tuháček, narodil se v roce 1883 nedaleko Příbrami, ale oba jeho rodiče brzy zemřeli. V roce 1909 se oženil a jeho plzeňští přátelé (mezi jinými i Alois Spisar) ho seznámili s Karlem Farským, tak se stalo, že byl

⁶⁶ KADEŘÁVEK, Václav. Bratr Jan Parkán. Český zápas. 1980, **14**, s. 1, 3.

⁶⁷ KRCHNÁK, Milan. Vzpomínka. Český zápas. 1975, **18**, s. 1.

⁶⁸ SOCHR, P. Vojtěch Schück. Český zápas 1980, **17**, s. 3.

⁶⁹ SOCHR, P. Vojtěch Schück. Český zápas 1980, **17**, s. 3.

hned od počátku členem Církve československé. Začal se ihned aktivně angažovat a již pro I. valný sjezd Církve v lednu roku 1921 vypracoval základní liturgické směrnice. V květnu téhož roku přijal kněžské svěcení a působil na Klatovsku, Plzeňsku a Domažlicku, v roce 1926 se stal členem diecézní rady.

Již za války, v roce 1942, se stal vikářem pro Plzeň a úzce spolupracoval s dr. Bohumírem Cigánkem, který byl vikářem pro druhou část Plzně. Následujícího roku sestavil bohoslužebnou knihu Církve, ale za války vyšly jen tři části. V dubnu 1944 byl Tuháček i s manželkou zatčen gestapem, brutálně vyslýchán a posléze odvezen do Prahy na Pankrác. O měsíc později byl odsouzen k 15 letům vězení a odvezen do nacistické věznice v Gollnově. Konce války se Alois Tuháček již nedožil, protože zemřel při transportu smrti v únoru roku 1945 a na začátku března téhož roku byl pohřben na válečném hřbitově v Ohlsdorfu nedaleko Hamburku.⁷⁰

3. 5. 8 Stanislav Kordule

Stanislav Kordule je další z řady duchovních, který byl obětí nacistické okupace českých zemí. Narodil se roku 1885 v Bavorově nedaleko Prachatic a vystudoval teologii v Hradci Králové, v roce 1908 byl vysvěcen na kněze a v hned v roce 1920 vstoupil do Církve československé. V roce 1923 se stal farářem v Hradci Králové a od roku 1925 byl tajemníkem východočeské diecézní rady.

Když byl biskup východočeské diecéze Gustav Adolf Procházka v roce 1928 zvolen druhým patriarchou, Stanislav Kordule nastoupil na jeho místo a stal se biskupem východočeské diecéze. Korduleho zdravotní stav nebyl příliš dobrý, měl problémy se srdcem.

Po okupaci vznikalo velké množství odbojových skupin, ilegální organizace Obrana národa vznikla v důstojnických kruzích a na Hradecku stál v čele této organizace major Jan Petera, který byl švagrem Stanislava Kordule a taktéž členem Církve československé. V únoru roku 1940 musel Petera přejít do ilegality a pokračoval v odbojové práci na ústředí Obrany národa v Praze. Již ale v prosinci téhož roku byla organizace prozrazena a celé ústředí bylo zatčeno gestapem, do vězení putovaly i rodiny odbojářů.

Zatykač byl vydán i na faráře Stanislava Kordule a hned 2. prosince si pro něho jelo gestapo, přijelo ale pozdě. Farář těsně před jejich příjezdem zemřel. Dodnes není úplně

70 KAŇÁK, Miloslav. Statečný náš bratr, kněz a profesor Alois Tuháček. Český zápas. 1980, 6, s. 1.

jasné, zda si duchovní nevzal život sám, pravděpodobnější ale je, že ho zradilo jeho nemocné srdce.

Vyslýchání členů Obrany národa ale pokračovalo dále a na přelomu září a října 1941 bylo v Praze-Ruzyni zastřeleno 6 generálů, 9 plukovníků a podplukovníků, jeden štábní kapitán a jeden major - tím byl právě bratr Jan Petera, švagr Stanislava Kordule.⁷¹

3. 6 Duchovní, kteří přežili

3. 6. 1 Jindřich Mánek

Jedním z duchovních, který zůstal v republice a pomáhal rozvrátit okupační režim zevnitř byl dr. Jindřich Mánek. Mánek se narodil v roce 1912 a nejprve působil jako farář v Pardubicích, kde zůstal až do roku 1938.⁷² V roce 1942, kdy už byl farářem v Heřmanově Městci, dostal dopis, ve kterém ho diecézní rada žádala, aby se dostavil do Hradce Králové. Tam byl pověřen funkcí diecézního kazatele, kterou využíval k tomu, aby po celé diecézi kázal a konal modlitby k posílení národního povědomí a k posílení opozice českého národa vůči nacistům. Heřmanův Městec a okolní Železné hory byli ideálním místem pro odbojovou činnost. V nedalekých Tasovicích žily dvě rodiny, které s vědomím Mánka pomáhaly partyzánům, gestapo si dvakrát přišlo i pro samotného Mánka. V další nedaleké obci, Vápenném Podole, která patřila pod náboženskou obec v Městci, žil spisovatel Stanislav Kostka Neumann. Ten často chodil na kázání Jindřicha Mánka a oba byli zároveň přáteli, kteří se společně také podíleli na zpravodajské odbojové činnosti.⁷³

3. 6. 2 Karel Vodička

Karel Vodička patří též k významným duchovním období okupace. Po smrti patriarchy Procházky v únoru roku 1942 postrádala církev jednoznačnou autoritu, správcem byl jmenován ostravský biskup Ferdinand Stibor a biskupa pražské diecéze zastupoval diecézní tajemník Jan Lomoz a Karel Vodička se stal jeho zástupcem.

71 ŠUSTR, Václav. Stanislav Kordule. Český zápas. 1987, **49**, s. 3.

72 SALAJKA, Milan. Proces ustavování a duchovní správy náboženských obcí Církve československé husitské 1920-2000, s. 139.

73 MOJŽÍŠ, Josef. Vzpomínka na dr. Jindřicha Mánka. Český zápas. 1977, **45**, s. 4.

Karel Vodička se narodil v roce 1890 na Klatovsku, vystudoval teologickou fakultu Univerzity Karlovy a v roce 1915 byl vysvěcen na kněze. V roce 1920 se zúčastnil valného sjezdu Klubu reformního duchovenstva a hlasoval pro ustavení samostatné církve. V téže roce převzal náboženskou obec v Rychvaldě na Těšínsku, kde byl až do října roku 1938, kdy byl odtamtud vypovězen. Přestěhoval se se svou rodinou do Michálkovic, ale s lidmi na okupovaném území Těšínska byl stále v osobním i písemném kontaktu.

V únoru 1939 se přesunul do vnitrozemí a stal se pomocným duchovním v Praze v kostele u svatého Mikuláše na Starém Městě. Angažoval se také v odbojové organizaci Slezský odboj, konal bohoslužby i mimo svou náboženskou obec, ve svých kázáních byl velmi odvážný a mluvil velmi jasně proti okupační moci a věřil v návrat svobody. Tato kázání se mu stala osudným, byl neustále pod dohledem gestapa a v únoru 1945 byl zatčen pro nepřátelská kázání. Byl odvezen do Pečkova paláce, posléze do vyšetřovací vazby Pankráčské věznice a v dubnu 1945 deportován do Terezína.

V Terezíně byl nasazen do pracovního komanda v cihelnách v Ústí nad Labem, byl nucen pomáhat i při zednických pracích v Litoměřicích. Z tábora byl propuštěn až po osvobození, nakažený skvrnitým tyfem a 14 dní bojoval v bezvědomí o svůj život. Nakonec se zcela uzdravil a mohl pokračovat ve svém povolání duchovního.⁷⁴

3. 6. 3 Bohumír Cigánek

Vězněných členů Církve československé bylo skutečně mnoho, dalším byl moravský biskup Bohumír Cigánek – narodil se v roce 1874 u Olomouce a studoval teologii jak v českých zemích, tak i v zahraničí. První světovou válku strávil jako vojenský polní kněz v rakousko-uherské armádě. Po vzniku Církve československé požádal o propuštění z armády a dal se plně do služeb národní církve.

Na požádání Farského odešel jako farář do náboženské obce Plzeň-východ. V roce 1932 byl zvolen členem pražské diecézní rady a druhý patriarcha ho jmenoval vikářem pro západní Čechy. V roce 1940 byl přesunut na méně nebezpečné místo na Zbraslav, protože jeho dost odvážná kázání se dostala do hledáčku gestapa. V květnu 1945 po porážce Německa se stal rukojmím ustupující německé armády a byl zachráněn skutečně v poslední chvíli.⁷⁵

74 JINDRA, Martin. Životní příběh jednoho z terezínských vězňů, faráře Karla Vodičky. Český zápas. 2010, **31**, s. 1, 3.

75 KAŇÁK, Bohdan. Bohumír Cigánek – obětavý moravský biskup. Český zápas. 2007, **3**, s. 3.

3. 7 Českoslovenští duchovní v exilu

Někteří duchovní Církve československé strávili dobu druhé světové války v zahraničí a odtamtud pomáhali své okupované vlasti. Jedním z nich byl již zmiňovaný profesor František Maria Hník. Ještě před okupací byl pozván na univerzitu v Oxfordu a už v Británii zůstal, pořádal přednášky o Československé republice, a jakmile byla ustavena československá exilová vláda, přihlásil se jako dobrovolník a začal vést vládní oddělení pro kulturní styky. Když se válka chýlila v Evropě ke konci, vrátil se společně se Státní radou československou do Československé republiky přes Moskvu.⁷⁶

Dalším příkladem aktivního člena Církve v zahraničí je vojenský duchovní Karel Vítězslav Vít. Nejprve byl přidělen ve Slaném, poté ve Víhoři u Prahy a v letech 1932 – 1939 sloužil v Praze na Malé Straně. V červenci roku 1938 zahájil svou vojenskou kariéru, když složil zkoušky na důstojníka duchovní služby v záloze. Nedlouho po okupaci Československa, v prosinci 1939, opustil Protektorát a přes Dánsko odešel do Francie a z Francie se dostal v červenci 1940 do Velké Británie. V únoru následujícího roku byl přidělen k československému letectvu jako duchovní. Po ukončení války v Evropě byl členem likvidační komise letectva v Londýně. Po roce 1948 emigroval.⁷⁷

3. 8 Laik Josef Bryks

Nejen duchovní, ale i laičtí příslušníci Církve byli odhodláni bránit svou zemi a víru. Jedním z laiků Církve československé byl letec Josef Bryks. Tento muž se narodil v roce 1916 nedaleko Olomouce a vystudoval obchodní akademii, kde se naučil anglickému jazyku, tato znalost se pro něj stala velmi užitečnou. Po studiích nastoupil na letecké oddělení Vojenské akademie v Hranicích na Moravě, kterou ukončil s hodností poručíka letectva. Právě v období Mnichova nastoupil k 33. stíhací letce, po okupaci ale viděl situaci v českých zemích jako bezvýchodnou a odešel bojovat do Velké Británie. Ve Spojeném království byl přijat do služeb Royal Air Force (RAF) a nastoupil k 310. československé stíhací peruti v Duxfordu. Díky faktu, že mluvil dobře anglicky, byl brzy převelen k 242. peruti RAF a s ní se denně účastnil ofenzivních bojových operací nad oblastí západní Evropy. V červnu 1941 se ale jeho peruť při bojové operaci dostala do problémů, utrpěla velké ztráty a sestřelen byl i právě Bryks. Jeho letoun se zřítil nad oblastí jižní Francie, ale

76 REDAKCE ČESKÉHO ZÁPASU. Před 45 lety zemřel Prof. F. M. Hník. Český zápas. 2007, **18**, s. 3.

77 JINDRA, Martin. Odbojová činnost a perzekuce... 3. Český zápas. 2010, **21**, s. 3.

Bryks se stihl katapultovat a vyskočil s padákem. Francouzi ho viděli dopadnout a chtěli ho ochránit, a tak mu do stodoly, kde se skrýval, donesli civilní oblečení i jídlo. Němci ho ale ve skrýši stejně našli, zbili a odvedli k výslechu. Josef Bryks všemožně zatajoval svou pravou identitu a vydával se za britského občana jménem Joseph Ricks. Pokud by totiž Němci zjistili jeho pravou totožnost, mohla by být pronásledována jeho rodina, která zůstala v Protektorátu.

Po výsleších byl umístěn do zajateckého tábora, odkud se pětkrát pokusil uniknout, nakonec byl ale vždy chycen a znovu umístěn do vězení nebo do zajateckého tábora. Vždy následovaly další a další výslechy a následkem jednoho z nich nadobro ohluchl na jedno ucho a při jednom z útěků mu bylo propíchnuto břicho. Nakonec ale gestapo uspělo, zjistilo jeho skutečnou totožnost a Josef Bryks byl v srpnu roku 1944 převezen do Pečkova paláce v Praze k dalšímu výslechu. Posléze byl uvězněn v Loretě na Pankráci a odsouzen ke smrti. Konce války se ale Bryks dožil v táboře Colditz a dočkal se osvobození Američany.

Po válce se vrátil do Velké Británie, kde podstoupil operaci a v říjnu 1945 se vrátil do Československé republiky. Ve Velké Británii se také seznámil s Angličankou, která se stala jeho manželkou a odešla s ním zpět do Čech.⁷⁸ Bohužel po únoru 1948 stejně jako spousta dalších hrdinů z války byl označen za politicky nespolehlivého, odsouzen k vězení a v roce 1957 zemřel ve vězeňské nemocnici.⁷⁹

3. 9 Další laičtí příslušníci Církve

Josef Bryks ale nebyl jediným z letců Royal Air Force (RAF), který byl členem Církve československé. Československo mělo asi 2500 letců v RAF, z nich okolo 150 se hlásilo k Církvi československé. Mezi ně patřil například Otakar Hrubý, Stanislav Fejfar, Jan Laška, Stanislav Zimprich, Antonín Brejcha, Jaroslav Hofrichter nebo Jiří Macháček. Letce ve Velké Británii samozřejmě doprovázel i již zmiňovaný československý vojenský kaplan Karel Vítězslav Vít.⁸⁰

Dalším laickým členem Církve, který se snažil v rámci svých možností pomáhat byl praporčík Karel Hladík. Narodil se v roce 1897 a od roku 1920 sloužil u pražské policie. V období okupace sloužil jako velitel stanice, pod kterou spadalo i Masarykovo

78 STAVĚL, Ivo. Příslušník naší Církve – hrdina a mučedník. Český zápas. 2006, **12**, s. 1, 3.

79 STAVĚL, Ivo. Příslušník naší Církve – hrdina a mučedník. Český zápas. 2006, **13**, s. 1.

80 JINDRA, Martin. Odbojová činnost a perzekuce příslušníku naší církve... 2. Český zápas. 2010, **20**, s. 3.

nádraží. Z titulu své funkce se tedy až jednou týdně musel účastnit transportu českých vězňů do koncentračních táborů. Právě díky němu spousta vězňů mohla poslat zprávu domů o tom, co s nimi je. Karel Hladík od nich totiž přebíral tyto zprávy a předával je příbuzným. To ale zdaleka nebylo vše z jeho protifašistické činnosti. Zároveň se snažil varovat před domovními prohlídkami, pomáhal s útekem, byl také členem odbojové organizace. V květnu roku 1945 se plně účastnil bojů o rozhlas. Dále se mu s kolegou podařilo zabránit výbuchu Václavského náměstí, Jindřišské ulice a Pečkova paláce, tato místa byla totiž Němci podminována a jim se podařilo přerušit obvody a k výbuchu nedošlo. Nakonec skončil podobně jako letec Bryks, jeho zásluhy byly po únoru 1948 pomínuty a on byl degradován a souzen.⁸¹

Zvěrstev války nebyly samozřejmě ušetřeny ani ženy. Takovou ženou je například Růžena Boudová, manželka faráře Pavla Boudy z České Třebové. Dne 14. října 1941 byli oba manželé zatčeni gestapem a vyslýcháni kvůli obvinění z nepřátelské činnosti vůči Německé říši. Manželé byli vyslýcháni odděleně, posléze byli konfrontováni a odsouzeni k dlouholetému vězení. Farář Pavlu Boudovi se podařilo přežít pobyt v koncentračním táboře. Dne 14. května 1945 se vrátil zpět, s podlomeným zdravím, nakažený tuberkulózou. Již nebyl schopen vykonávat povolání duchovního a dostal invalidní důchod. Jeho manželka Růžena neměla takové štěstí. Poté, co byla vyslýchána nejprve v Pardubicích a pak v Praze na Pankráci, byla deportována do Terezína, pak do Aibachu a nakonec do Ravensbrücku. Tam onemocněla a nemohla chodit pracovat s ostatními ženami. Když ostatní ženy jednoho dne přišly z práce, tak po Boudové zbyla jen prázdná postel. Růžena Boudová zemřela 18. února 1945 v táboře v Ravensbrücku.⁸²

3. 10 Podpora parašutistických skupin Církví československou

„V povědomí naší církve je však poměrně málo známá skutečnost, že mezi nejbližší podporovatele a ukrývatele paraskupin Silver A (nadporučík Alfréd Bartoš, rotmistr Josef Valčík a svobodník Jiří Potůček), Anthropoid (rotmistr Jan Kubiš a rotmistr Jozef Gabčík) a Out Distance (nadporučík Adolf Opálka, desátník aspirant Ivan Kolařík a rotný Karel Čurda) náleželi rovněž příslušníci naší církve.”⁸³

Žižkovská rodina Moravcových, kteří byli členy Církve československé, se velmi

81 KRAJČÍŘÍKOVÁ, Jana. Na své hrdiny bychom neměli zapomínat. Český zápas. 2006, **18**, s. 1.

82 KADERÁVEK, Václav. Sestra Růžena Boudová – oběť nacismu. Český zápas. 1980, **9**, s. 2.

83 JINDRA, Martin. Odbojová činnost a perzekuce... 4. Český zápas. 2010, **22**, s. 3.

úzce znala s učitelem Janem Zelenkou-Hajským, který byl nejbližším spolupracovníkem parašutistů. Sami Moravcovi se účastnili odboje také, jak jen mohli. Starší syn Vlastimil osobně pomáhal parašutistům a vezl je do Plzně, kde měli zabezpečit, aby bylo možné napadnout Škodovy závody. Mladší syn Miroslav byl letcem v 310. československé stíhací peruti a zahynul den po vyloštění v Normandii. Marie Moravcová těsně před zatčením gestapem spáchala sebevraždu a její manžel Alois Moravec a syn Vlastimil byli oba zatčeni, vyslýcháni a nakonec v říjnu roku 1942 popraveni v koncentračním táboře v Mauthausenu.⁸⁴

3. 11 Atentát na Heydricha a vypálení Lidic ve spojitosti s Církví československou

Zásadní událostí období okupace byl zajisté pokus o atentát na říšského protektora Reinharda Heydricha a jeho následky. Reinhard Heydrich nastoupil na místo říšského protektora v září roku 1941 a ihned odvolal předsedu protektorátní vlády, generála Eliáše. Od 27. září bylo vyhlášeno stanné právo, které trvalo až do konce listopadu téhož roku. Během té doby bylo popraveno téměř 450 osob spojených především s protinacistickým odbojem. Byla také jmenovaná nová vláda v čele s Jaroslavem Krejčím, ale hlavní postavou byl nechvalně proslulý ministr školství a lidové osvěty Emanuel Moravec.

Obyvatelé českých zemí byli vyděšení, exilovaná se vláda rozhodla, že musí něco podniknout. Byla naplánována operace s krycím názvem Anthropoid, parašutisté Jozef Gabčík a Jan Kubiš měli spáchat atentát na Heydricha. Dne 27. května 1942 asi v půl jedenácté dopoledne se pokusili zabít protektora, který skutečně později v nemocnici zemřel. Tato akce měla ale závažné důsledky, na místo Heydricha byl dosazen na pozici protektora Karl Hermann Frank, který opět vyhlásil stanné právo a zahájil masové zatýkání a popravy - do dějin vešlo toto období jako heydrichiáda.

Událostí, která byla šokující jak pro české země, tak pro celý svět, bylo vypálení obce Lidice nedaleko Kladna. A to vše kvůli dopisu, který se vším pravděpodobně vůbec nesouvisel.⁸⁵ Vyšetřovatelé totiž museli nutně najít někoho zodpovědného za smrt Reinharda Heydricha a to co nejdříve. A stopy podle zmíněného dopisu vedly do Lidic.

⁸⁴ JINDRA, Martin. Odbojová činnost a perzekuce... 4. Český zápas. 2010, **22**, s. 3.

⁸⁵ „Nejasný dopis zaměstnankyni slánské továrny, zadržený spolujatelem F. Pálou, vyvolal u kladenského gestapa podezření na spojitost atentátu s rodinou Horákových v Lidicích, neboť jejich syn byl příslušníkem čs. zahraničního vojska ve Velké Británii.” (BASTLOVÁ, Helena. Platí pro nás stále, že historie je učitelkou života? Český zápas. 2002, **23**, s. 4-5.)

Pomsta byla skutečně exemplární. Již 10. června 1942 byly všechny ženy a děti z Lidic nahnány do školy a všichni muži byli nahnáni na dvůr Horákova statku. Všech 203 lidických žen bylo odvezeno do koncentračního tábora v Ravensbrücku, kde 60 z nich zemřelo. A 173 lidických mužů bylo zavražděno právě na dvoře statku rodiny Horákových (ti, kteří byli zrovna pryč, byli zastřeleni později) a posléze byla celá vesnice srovnána se zemí a vypálena.⁸⁶

Ani děti nebyly ušetřeny, na 100 dětí bylo odděleno od matek a odvečeno, část dětí skončila v koncentračním táboře v Polsku a část byla dána na převýchovu do Německa. Válku nakonec přežilo jen 15 dětí. Církev československá měla své členy i v Lidicích a jejich vypálením přišla o 50 členů. Popravenými muži-příslušníky Církve byli: Josef Doležal (1901), Ladislav Liška (1903), František Moravec (1906), Václav Nejedlý (1887), Zdeněk Petřík (1916), Josef Straka (1893), Jan Štorek (1900), Josef Doležal (1927) a Karel Hroník (1900).⁸⁷

3. 12 Vysílání z vinohradského sboru

Na konci války a během bojů o Prahu se stal zásadním místem sbor Církve československé na Vinohradech, v čele s farářem bratrem Arnoštem Šimšíkem. Budova Československého rozhlasu byla totiž obsazena a probíhaly o ni boje a nebylo možné odtamtud vysílat. Vysílání ale bylo velmi důležité, jak pro koordinaci bojových akcí, tak kvůli informování zahraničí, co se v Praze děje.

Všechno začalo v dubnu roku 1945, kdy se v budově sboru konal koncert a byl vysílán pražským rozhlasem. Technici rozhlasu si některé věci ve sboru prozíravě nechali a počítali i s možností, že budou nuceni vysílat z této budovy. Poté dobrovolníci se zbraní sbor chránili a jeho obyvatelé nesměli vycházet z domu, aby vysílání zůstalo utajeno, všichni členové sboru nadšeně pomáhali.

Dne 6. května 1945 byla tedy modlitebna sboru skutečně přeměněna ve studio pražského rozhlasu, protože hlavní budova pražského rozhlasu byla Němci bombardována a těžce poškozena. Vzhledem k velké pravděpodobnosti, že bude Husův sbor také bombardován, bylo vysílání přesunuto do podzemní části. Praha byla v té době velmi ohrožena, protože nacistická vojska volala o pomoc a posily již byly na cestě. Ale čeští občané volali o pomoc také, z Husova sboru zněla volání o pomoc ke spojeneckým

⁸⁶ BENEŠ, Luděk F. Růži Lidicím. Český zápas. 1981, **23**, s. 2.

⁸⁷ KADERÁVEK, Václav. Lidice. Český zápas. 1982, **23**, s. 3, 4.; Článek z Českého zápasu (BASTLOVÁ, Helena. Platí pro nás stále, že historie je učitelkou života? Český zápas. 2002, **23**, s. 4-5.) uvádí ještě další jména: Karel Hejna, Josef Kácl, Václav Rameš a Josef Příhoda.

armádám v anglickém i ruském jazyce. Rozhlasové volání bylo vyslyšeno Rudou armádou, která Praze přišla na pomoc a pomohla ji osvobodit.⁸⁸

Z budovy sboru byla oznámena i kapitulace Německa a zpráva o ukončení druhé světové války. Poslední vysílání ze sboru zaznělo 9. května poté, co přišla Rudá armáda do Prahy: „*Závěrečným slovem revolučního vysílání byl pověřen br. Zdeněk Mančal, jehož hlas v sobotu 5. května ve 12. 33 hod. zazněl jako první povel k pražskému povstání.*”⁸⁹

88 MINAŘÍK, J. Husův sbor na Vinohradech v květnu 1945. Český zápas 1980, 17, s. 1.

89 MINAŘÍK, J. Husův sbor na Vinohradech v květnu 1945. Český zápas 1980, 17, s. 1.

4.) Církev československá v letech nesvobody na jihu Čech

4. 1 Počátky Církve československé na jihu Čech

Počátky neměla Církev československá v Českých Budějovicích vůbec jednoduché. Z jihočeských duchovních se do ní přihlásil v počátku roku 1920 jen dr. Karel Statečný, který byl jedním ze zakladatelů Církve a později se stal prvním československým přednášejícím na Husově fakultě. Ale i přes nesnáze, se kterými se Církev potýkala, byla již na začátku září téhož roku sloužena první národní mše na náměstí v Křemži.⁹⁰

Na regionální jihočeské úrovni se odehrávaly stejné boje jako na celorepublikové úrovni mezi římskokatolickou církví a nově ustavenou Církví československou. I jihočeští kněží protestovali proti rozhodnutí papeže o nezrušitelnosti celibátu často tím, že se ženili. Církev římsko-katolická na to reagovala tak, že neposlušné kněží exkomunikovala – v říjnu roku 1920 vyšla ve vydání pro venkov novin Národní politika tato krátká zpráva:

*„... Rozhodnutím diecésního soudu v Čes. Budějovicích byli vyloučeni tito kněží, provinivší se tím, že se oženili a tak se zprotivili ustanovením katolické církve: Jan Diviš, farář v Č. Trubkách, Alois Janovský, farář v Novém Světě u Vimperka, Josef Nobis, kaplan v Dobré Vodě u Č. Budějovic, Jan Krýsa, katecheta v Žirovnici, Frant. Šiman, roz. v Trhových Svinech, kaplan v Nýrsku.“*⁹¹

Nakonec byl v Českých Budějovicích vytvořen první výbor Církve ještě v říjnu roku 1920. Zasloužili se o něj bratři Šimeček, Svačina, Králík a Ornest. O několik dní později už zde byly slouženy první československé bohoslužby vykonané duchovním z Lysé nad Labem. Ohlas na ně byl tak překvapivě velký, že v listopadu přijel sloužit bohoslužbu na jih Čech i budoucí patriarcha, dr. Karel Farský. Ta proběhla v zahradní verandě českobudějovické Besedy. V roce 1924 získala konečně Církev svůj sbor na Palackého náměstí, který byl vyzdoben Františkem Bílkem, také členem Církve. K obci v Českých Budějovicích postupně přibýly nebo se oddělily další obce: Suché Vrbné, Čtyři Dvory, Rožnov, Rudolfov nebo Kaplice.⁹²

90 Národní politika: vydání pro venkov. 1920, **243**, s. 5.

91 Národní politika: vydání pro venkov. 1920, **289**, s. 5.

92 V. V. Cestou za bratřími. České Budějovice. Český zápas. 1975, **14**, s. 2.

4. 2 Církev v Českých Budějovicích

V Českých Budějovicích sídlil sociální odbor Církve československé a z jeho jednacích listů uložených v archivu se můžeme dozvědět více o tom, co se zde dělo v období Protektorátu. Sociální odbor měl v daném časovém období několik místních výborů: Čtyři Dvory, Suché Vrbné, Linecké předměstí, Mladé, Rožnov, Dobrou Vodu a Kněžské Dvory.

Církevní aktivity nebyly zcela ochromeny ani v jižních Čechách navzdory vyhrocené politické situaci. I když byly české země okupovány, Církev se stále snažila plnit svou funkci - pomáhat potřebným, poskytovat útěchu a organizovat různé společenské akce, při kterých mohli lidé alespoň na chvíli zapomenout na svou tíživou situaci. Při náboženské obci na Palackého náměstí působil Spolek Aloise Jiráska, v této době pod vedením Karla Salfického.⁹³ Tento spolek neustále pořádal a nacvičoval různé koncerty, divadelní představení – při všech těchto akcích se angažovali členové obce nejen jako diváci či posluchači, ale také jako amatérští herci či zpěváci. Často byly také angažovány děti v dětském pěveckém sboru. Sociální odbor Církve také podporoval uprchlíky a chudé členy Církve.

Církev ale nebyla zodpovědná jen za kulturní život, ale také za matriky svých obcí. Po obsazení pohraničí byla situace nepřehledná a už několik dní po vyhlášení Protektorátu byl poslán oběžník v Církvi – pokud Církev vedla matriky obce nebo části obcí, které byly připojeny k Německé říši, pak museli být na požádání vydány říšským úřadům. V případě, že byly vedeny matriční zápisy pro obě části, českou i německou, v jedné knize, pak bylo na požádání nutné pořídit opisy matričních knih nebo je ofotografovat a opět poskytnout říšským úřadům.⁹⁴ Dále také probíhalo vystupování říšských občanů z Církve – například v Českých Budějovicích obdržela náboženská obec na Palackého náměstí v březnu roku 1939 dopis, ve kterém stálo, že se věřící stal říšským občanem a oznamuje, že vystupuje z Církve.⁹⁵

V roce 1939 se v Českých Budějovicích konala divadelní představení za přispění místních amatérských herců. Církev také finančně podporovala uprchlíky z pohraničí, kteří byli nuceni opustit své domovy po podepsání Mnichovské dohody v září roku 1938. Ani po zabrání celého území Čech a vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava neustaly i jen čistě církevní aktivity Církve a v červenci byly uspořádány Husovy oslavy k připomenutí slavné

93 Neuspořádaný archivní fond náboženské obce na Palackého náměstí. Spolek Aloise Jiráska.

94 Neuspořádaný archivní fond náboženské obce na Palackého náměstí. Číslo jednací 31.265/39.

95 Neuspořádaný archivní fond náboženské obce na Palackého náměstí. Dopis člena Církve ze 30. 3. 1940.

minulosti.

I rok 1940 byl plný různých aktivit - ve sboru se konaly dětské koncerty, divadla. I českobudějovický pivovar podporoval aktivity Církve a na žádost duchovních o příspěvek na jejich činnost jim poskytl dar 200 korun.

V roce 1941 bylo pravděpodobně uspořádáno nejvíce divadelních představení za celé období války. V některých divadelních představeních účinkovaly i místní děti, byl také uspořádán sborový koncert. Množil se počet lidí, kteří žádali Církev o podporu, ať už peněžní, nebo i materiální. Pokud to bylo možné, byla jim podpora poskytnuta.⁹⁶ Nekonaly se ale jen zábavné akce, ale i různé vzdělávací akce. Tou byl například III. týden duchovní obnovy zorganizovaný náboženskou obcí na Pražském náměstí⁹⁷ v listopadu – přednášky vedli místní duchovní a pomocní duchovní – Cochlár, Ungerman, Salfický a Pochop.⁹⁸

Roku 1942 bylo opět uspořádáno několik divadelních představení, většina z nich se odehrávala v českobudějovické Besedě.⁹⁹ Na začátku července přišlo Církvi nařízení, že letos se nesmí slavit svátek Mistra Jana Husa. Tento den neměl být nijak slaven, žádné průvody nebo mimořádné bohoslužby, naopak byl 6. červenec pro tento rok prohlášen normálním pracovním dnem.¹⁰⁰ Naštěstí se tento zákaz nijak nedotkl jiných společenských aktivit Církve a v prosinci se v Besedě odehrálo představení „Vánoční země“ v rámci další akce pro děti.¹⁰¹

Rok 1943 se nevyznačoval příliš velkou aktivitou Církve, možná i v důsledku heydrichiády se konaly pouze valné schůze. V programu Církve nebylo žádné divadelní představení nebo koncert.

Následujícího roku zde aktivity Církve opět ožily, konala se dětská akademie přímo v Českých Budějovicích, v Trhových Svinech byl uspořádán dětský koncert. Církev také poskytla dar na dětský domov a finančně podporovala léčení jednoho ze svých členů.

Rok 1945 byl už rokem postupného zotavování z války, v květnu 1945 bylo město osvobozeno a vše se postupně navracelo do normálu. Církev se snažila pomáhat těm, kteří byli postiženi leteckým bombardováním a těsně po konci války také podporovala místní chudé spoluobčany.¹⁰²

96 Státní okresní archiv České Budějovice. Československá církev – sociální odbor České Budějovice. Číslo NAD 332. Kniha 2. 1937-1951.

97 Dnešní Palackého náměstí.

98 Neuspořádaný archivní fond náboženské obce na Palackého náměstí. Číslo jednací 2187/11.

99 Státní okresní archiv České Budějovice. Československá církev – sociální odbor České Budějovice. Číslo NAD 332. Kniha 2. 1937-1951.

100 Neuspořádaný archivní fond náboženské obce na Palackého náměstí. Číslo jednací 0128/42.

101 Neuspořádaný archivní fond náboženské obce na Palackého náměstí. Spolek Aloise Jiráska. Pozvánka.

102 Státní okresní archiv České Budějovice. Československá církev – sociální odbor České Budějovice. Číslo NAD 332. Kniha 2. 1937-1951.

4. 3 Církevní sňatky v Českých Budějovicích

Část života Církve můžeme sledovat i pomocí demografických ukazatelů, například skrze počet sňatků v náboženské obci. Česká republika má dlouhou tradici ve sčítání lidu, první bylo provedeno hned po ustavení samostatné Československé republiky, v roce 1921. Druhé sčítání bylo v roce 1931, ale k dalšímu sčítání naplánovanému na rok 1941 nedošlo, protože české země byly součástí Německé říše. Vycházela jsem tedy z dostupných materiálů – ze snubních protokolů farních úřadů. Je samozřejmé, že množství sňatků neovlivňuje pouze politická situace ve státě, ale například také množství populace ve věku na vdávání nebo ženění. I tak nám ale mohou počty sňatků leccos napovědět.

V roce 1939, kdy začala válka, bylo na farním úřadě Církve československé v Českých Budějovicích uzavřeno 128 sňatků, v letech 1940 a 1941 se počet snižoval – 119 a 113 sňatků. V roce 1942 množství uzavřených manželství skokem narostlo a bylo jich uzavřeno 157. V následujícím roce počet sňatků náhle klesl na 93 a v roce 1944 byl počet ještě menší a do manželství vstoupilo jen 67 párů. V roce 1945 už zřejmě opět zvítězil optimismus a bylo uzavřeno 104 sňatků.¹⁰³

Tyto údaje můžeme s jistou opatrností srovnat s prvorepublikovými údaji. Jak jsem již napsala výše, není možné srovnávat data bez výhrad, protože politická situace není zdaleka jediným faktorem, který hraje roli v počtu sňatků. Nejranější údaje z farního úřadu v Českých Budějovicích jsou dostupné z roku 1922, kdy uzavřelo sňatek 164 párů, v roce 1923 144 párů, následujícího roku 153 a rok 1925 byl nejslabším rokem dvacátých let – do manželství vstoupilo jen 121 párů.¹⁰⁴ V dalším roce vstoupilo do manželství 128 párů, v roce 1927 133 párů a následně bylo uzavřeno ještě o dva sňatky více. V roce 1929 došlo k poklesu a bylo uzavřeno 123 sňatků, dalšího roku vstoupilo do manželství o jeden pár méně a v roce 1931 bylo uzavřeno 125 sňatků.¹⁰⁵

Je zřejmé, že rozdíl mezi léty prvorepublikovými a válečnými existuje.¹⁰⁶ Pokud spočítáme průměrný počet sňatků v období První republiky, pro která máme dostupné údaje (1922-1931), pak dojdeme počtu 135 uzavřených manželství každý rok. Když

103 Státní okresní archiv České Budějovice. Farní úřad Církve československé husitské v Českých Budějovicích. Číslo NAD 448. Karton 9-12. 1920-1995.

104 Státní oblastní archiv Třeboň. Sbírká matrik Jihočeského kraje, 1587-1949 (1952). Číslo NAD 24. Farní úřad České Budějovice. Kniha 1. 1922-1926.

105 Státní oblastní archiv Třeboň. Sbírká matrik Jihočeského kraje, 1587-1949 (1952). Číslo NAD 24. Farní úřad České Budějovice. Kniha 1A. 1926-1932.

106 Lépe je pokles sňatků vidět v grafu 1 v příloze.

spočítáme totéž pro válečná léta (1939-1945), pak nám vyjde 111 sňatků, tedy o 24 manželských párů méně. Tento pokles je logický, lidé uzavírají sňatky méně v nejistých dobách a Protektorát nebyl příliš vhodná doba pro uzavírání manželství a zakládání rodiny.

4. 4 Významní jihočeští členové Církve

4. 4. 1 František Božovský

Jedním z významných členů Církve – Jihočechů byl František Božovský. Narodil se v březnu roku 1912 v tehdy jihočeských Dobřejovicích a vystudoval na Jirsíkově gymnáziu v Českých Budějovicích, kde také složil v roce 1932 maturitu. Po maturitě na gymnáziu se rozhodl, že se chce stát učitelem a dodělal si doplňující maturitu na Státním československém koedukačním učitelském ústavu, také v Českých Budějovicích. Františkovi Božovskému se v té době nedařilo sehnat stálé místo, ačkoliv žádal i na Slovensku. Československý farář v Hluboké nad Vltavou Miloš Našinec mu nabídl pomoc a poradil mu, aby zkusil zažádat o místo učitele československého náboženství. V té době byl František Božovský zatím stále římským katolíkem, ale byl velmi ovlivněn právě farářem z Hluboké. Nakonec tedy v roce 1933 přestoupil k Církvi československé.

V roce 1934 byl patriarchou Gustavem Adolfem Procházkou vysvěcen na jáhna a o měsíc později již působil jako jáhen v Kasejovicích, přičemž ale náboženství vyučoval v celém školním okrese Blatná a občas i v okolí Nepomuku. V Kasejovicích působil až do roku 1935, pak působil po tři měsíce v Písku a ke konci roku byl bezplatně přijat do Bohoslovecké koleje Církve československé a později i na Husovu fakultu.

Při svém studiu i nadále pomáhal v náboženských obcích a v roce 1938 byl vysvěcen na kněze. Okamžitě nastoupil do Březnice ve funkci zástupce tamního faráře. O rok později se oženil a čtyři roky poté se mu narodila dcera. Během války se velmi vlastenecky angažoval. Od roku 1939 společně s farářem z Mirovic, Josefem Babickým, vydával Věstník. Dále povzbuzoval členy své obce v boji proti okupantům, jeho kázání byla vlastenecká a zároveň se snažil, aby jeho obec fungovala co možná nejnormálněji – farníci hráli divadlo, působil pěvecký sbor, fungoval i sociální odbor.¹⁰⁷

107 JINDRA, Martin. Radostná víra Františka Božovského. Český zápas. 2012, **13**, s. 1, 3.

4. 4. 2 Karel Salfický

Karel Salfický patřil k dalším významným postavám na jihu Čech. Narodil se v říjnu roku 1901 v Hlinsku v Čechách, maturitu složil v Mladé Boleslavi a po ní se věnoval učitelství v Holetíně u Hlinska. S Církví československou spolupracoval již od samotného jejího počátku a patřil mezi první tři československé bohoslovce, kteří začali studovat na Husově fakultě. Patriarcha Farský Karla Salfického vysvětil společně s prvními kněžími.

Svou dráhu duchovního započal právě v Českých Budějovicích jako pomocný duchovní v nové náboženské obci na Palackého náměstí. Nedlouho poté byl jmenován farářem v Jindřichově Hradci, ale po několika letech se vrátil zpět do Českých Budějovic. V srpnu roku 1939 se oženil a během války se mu narodily dvě dcery. V průběhu druhé světové války stejně jako ostatní duchovní riskoval svůj život tím, že se snažil pomoci židům a zachránit je před deportací do koncentračních táborů tím, že jim vystavoval křestní listy. Tento čin nebyl nebezpečný jen pro Salfického, ale i pro jeho rodinu a pro členy Rady starších, kteří samozřejmě o tomto jednání věděli, schvalovali jej a často i vystupovali jako kmotři. Po skončení války měl problémy s nervy a jeho doktor mu doporučil změnu prostředí. Karel Salfický tedy opustil jižní Čechy a začal působit jako farář v Olomouci.¹⁰⁸

4. 5. Vzpomínky paní V. M.¹⁰⁹

Je určitě užitečné znát historii svého národa, vědět z knih, co a kdy se stalo. Učebnice a odborné publikace jsou velkými pomocníky v tomto ohledu, ale nejživěji a úplně z jiného pohledu můžeme své dějiny poznat s pomocí pamětníka, člověka, který danou dobu prožil a pamatuje si různé příběhy, i když byl jen dítětem. Měla jsem štěstí a bylo mi umožněno udělat rozhovor s členkou Církve československé, která dobu Protektorátu prožila, a i když byla poměrně malé dítě, zásadní okamžiky dějin té doby má v živé paměti a střípky z jejích vzpomínek nám mohou dobarvit obraz Protektorátu.

Paní V. M. se narodila v roce 1932 v Červeném Kostelci a byla členkou Církve československé již od svého narození, rodiče ji nechali pokřtít. V době Protektorátu žila v jihozápadních Čechách ve Kdyni, která byla v té době krásné malé město obklopené lesy.

Po vyhlášení mobilizace v roce 1938 otec paní V. M. narukoval, a protože obec nebyla daleko od hranic, tak příbuzní nabádali matku, aby odjela do vnitrozemí, doma to

¹⁰⁸ SALFICKÁ, Helena. 40 let od úmrtí bratra Karla Salfického. Český zápas. 2012, **36**, s. 1, 3.

¹⁰⁹ Respondentka si nepřeje být jmenována celým jménem, ale je známa autorce práce.

mohlo být nebezpečné, matka ale nechtěla opustit obchod a domácnost. Paní V. M. chtěla jet za příbuznými do vnitrozemí, nakonec se matka rozhodla, že to bude skutečně bezpečnější a odjely do Nepomuku. Zde ale pobýly jen pár dní, protože jim mezitím došly peníze a hlavně už bylo jasné, že nic nebude tak horké, jak to vypadalo.

Rodiče vlastnili malý obchod ve Kdyni a paní V. M. si tam občas hrála a jednou tam potkala německého chlapce. Ten se jí začal pošklebovat a ona jemu na oplátku také, jak to malé děti dělají. Rodiče jí to ale hned zakázali a poslali ji domů, protože to mohlo být nebezpečné – pošklebovat se Němci. Situace už byla výbušná.

Dne 16. března, když němečtí vojáci překračovali hranice a začali okupovat i vnitrozemí, ve Kdyni padal mokrý sníh, bylo to opravdu nevlídné ráno. Děti ale běhaly po městě, a když viděly, že se něco děje, byly zvědavé a chtěly se dívat. Rodiče a známí je ale odvedli domů, protože kdyby děti stály na náměstí, Němci by si to mohli vyložit tak, že je Češi vítají. Děti i dospělí tedy seděli raději doma a vojáci mohli vidět jen prázdné ulice.

Za války chodila paní V. M. společně s dalšími dětmi „šamonit“ – peníze tehdy neměly příliš velkou cenu (fungoval přidělový systém) a proto chodily děti i dospělí směňovat spotřební zboží za jiné věci, často šperky nebo látky. Často chodily šamonit právě malé děti, protože málokdo jim odmítl něco směnit. Ve škole se za války vyučoval německý jazyk a děti sušily byliny, sbíraly papír a kov a peníze z těchto sbírek šly na válečné účely.

Paní V. M. byla od mala členkou Sokola, takže zákaz jeho činnosti ihned po vyhlášení Protektorátu se jí dotkl také, ale říšské úřady nemohly povolit činnost vlastenecké organizace, když chtěly české země postupně poněmčít. Významný byl pro Němce i průmysl, včetně malých firem, ve Kdyni fungovalo několik menších továren – textilní továrna, zbrojovka a další – a všechny byly nuceně pod správou Němců.

Večer rodina vždy přeladila rádio a poslouchala zahraniční rozhlas, aby se všichni dozvěděli, co se děje ve světě. Na konci války v době bojů o rozhlas rodina poslouchala i vysílání z Prahy z vinohradského sboru, ale paní V. M. jako dítě příliš nerozuměla tomu, co se děje.

Židé trpěli na vesnicích, stejně jako ve městech. Ve Kdyni bydlel doktor Hartmann, který jednoho dne zmizel, a šířily se o něm ve městě různé zvěsti. Ihned po osvobození se zničehonic vynořil a vyšlo najevo, že byl ukryt v nedaleké vesnici Plánice u vedoucího bankovního ústavu, který mu byl zavázán, protože mu dříve zachránil život. U něho strávil doktor Hartmann téměř celou válku, schovaný, vycházet mohl pouze za velmi tmavých nocí, ale přežil.

Velmi děsivým zážitkem byl pro paní V. M. transport do koncentračního tábora projíždějící Kdyní. Paní V. M. vylézala z vlaku a v nádraží stál vlak plný zajatých lidí deportovaných do lágru – lidé v zuboženém stavu vztahovali ruce ke kolemjdoucím a prosili o vodu. Děti tedy běhaly pro vodu k pumpě a nosili vězňům i jídlo. Vězni je prosili o teplé brambory, paní V. M. s dalšími dětmi tedy odběhla a maminka dala vařit plný hrnec brambor, večer už se ale děti za vězni nedostaly, protože celé nádraží bylo obšancováno vojáky.

Dalším setkání s antisemitismem bylo neméně děsivé. Ve vedlejším domě bydleli židé vedoucí železářství. Ti měli malou dceru, která si chodila hrát s paní V. M. Nedlouho po začátku války bylo železářství zabaveno, každý z rodiny musel být označen jako žid a nosit hvězdu přišitou na oblečení. Jednoho dne byla celá rodina i s dětmi odvezena do lágru a po válce už se nikdo z nich nevrátil.

Konec války byl pro Kdyni již optimističtější. Za městem se schovávali Němci, kteří se báli upadnout do zajetí k Rusům a byli tedy šťastni, když Kdyně byla osvobozena Američany a Němci se mohli vzdát. Tentokrát už děti mohly stát u silnice a na náměstí a celé rodiny vítaly americké osvoboditele v různých krojích. Všude vládla velká euforie. Američané rozdávali dětem čokolády, žvýkačky, ženám nylonky. Když také viděli, že mnoho lidí nemá na jídlo, tak je zvali k sobě a dávali jim jíst ze svých bohatých přídelů. Po osvobození Kdyně slyšeli Američané volání Prahy o pomoc a okamžitě vyrazili tím směrem, ale kvůli domluvené demarkační linii u Plzně byli nuceni zastavit a počkat až se do Prahy dostanou ruská vojska.

Ihned po válce se projevila lidská slabost a někteří lidé se nezachovali příliš morálně. Ve Kdyni žil muž, který po celou válku udával a spolupracoval s říšskými úřady. Po skončení války ale okázale strhával veřejné nápisy v němčině, aby všem ukázal, že je Čech a zapomnělo se na jeho činy v průběhu války.

Další ukázkou poválečného jednání je příběh Němce, který dostal obchod ve Kdyni po židech – obchod dobře spravoval, hleděl si svého a nikomu neškodil. I přesto ale byl po válce týrán a přímo lynčován Čechy za to, že byl Němec. Paní V. M. se ho snažila jako dítě chránit a křičet, že nic neprovedl, ale známý ji raději odvedl domů, aby ji rodiče nepouštěli ven, protože by se vlna násilí mohla obrátit proti ní.¹¹⁰

Vyprávění paní V. M. bylo skutečně zajímavé. Jsou dvě zcela odlišné věci číst odbornou literaturu o daném období a slyšet vyprávět osobní zážitky. Literatura je sice objektivnější,

110 Téma: Protektorát. Interview s V. M., členkou Církve československé nar. 1932. České Budějovice, 18. 4. 2013.

není tak emocionálně zabarvená osobními vztahy, ale zároveň je někdy těžké si všechny události představit a nehledět na ně jako na něco odosobněného, co se stalo kdysi dávno a nás se to netýká. Ve chvíli, kdy člověk slyší osobní příběhy, které jsou velmi subjektivní, ale pro nás spíše pochopitelné, lépe si můžeme představit pocity lidí a pochopit lépe jejich jednání.

Podle mého názoru by bylo přínosné zvát i pamětníky do hodin dějepisu nebo občanské výchovy. Žáci by si mohli poslechnout něco jiného než výklad učitele, který tu dobu také nezažil a nemůže poskytnout zajímavé podrobnosti a příběhy. Besedy s pamětníky se dnes ve školách příliš často nepořádají a to je škoda, protože mohou být velkým přínosem pro žáky i pro učitele.

5.) Závěr

Předložená práce se zabývá Církví československou, ale ne jen jako církevní institucí. Jedním z cílů bylo poukázat hlavně na lidské činy jednotlivých členů v době Protektorátu. V době, která byla velmi problematická pro celý národ, a zdaleka ne všichni občané se ctí obstáli v této zkoušce. Pokud jde o Církev československou, lze říci, že Církev měla dost statečných členů a mnozí z nich byli skutečně klíčovými osobnostmi období Protektorátu Čechy a Morava. Církev tedy nebyla zdaleka jen náboženskou institucí, ale ovlivňovala i politické dějiny státu.

Úvodní kapitola charakterizovala, čím se bude práce zabývat, motivy mé práce, literaturu a prameny a metody. Ve druhé kapitole je pojednáno o vzniku a počátcích Církve, bylo nutné vyložit, z čeho Církev vyrůstala, abychom pochopili, co se dělo dál. Církev byla založena kvůli nedůvěře lidí k římskokatolické církvi a kvůli faktu, že římskokatolická církev byla příliš vzdálená každodennímu životu obyčejného člověka. Zabývala jsem se tím, jak postupem času vykrystalizovaly názory pozdějších vůdčích osobností Církve, spory o směřování v průběhu pravoslavné krize na počátku dvacátých let 20. století. V druhé polovině dvacátých let zemřel první patriarcha Karel Farský a na místo jeho nástupce byl zvolen Gustav Adolf Procházka, který Církev dovedl přes hospodářskou krizi až do Protektorátu. Procházkovo počínání bylo často terčem kritiky a otevřelo diskuzi o omezeném funkčním období patriarchy.

Ve třetí kapitole bylo popsáno dění v Církvi v období Protektorátu. Na začátku kapitoly jsou připomenuta všeobecně známá historická fakta a souvislosti – podepsání Mnichovské smlouvy, abdikace Edvarda Beneše a okupace i vnitrozemí českých zemí. V další podkapitole jsou prezentovány důsledky, které měly tyto události pro samotnou Církev – ztratila množství obcí, tím pádem i mnoho věřících. Byla také nucena změnit název, protože název Církev československá už nebyl výstižný vzhledem k faktu, že Slovensko si založilo vlastní stát. Třetí podkapitola popisuje správu Církve, která byla nesnadná, a často bylo velmi složité si příliš nezadat. Církev se snažila neprovokovat okupační správu, ale zároveň chtěla fungovat efektivně, pronášet vlastenecká kázání, povzbuzovat věřící. I to bylo důvodem proč, když v roce 1942 zemřel patriarcha Procházka, nebyl zvolen nástupce. Bylo obtížné najít kompromis – osobnost, která by důstojně vedla Církev a zároveň člověka, který by byl schválen protektorátními úřady.

V následujících podkapitolách jsou již popisovány životní osudy významných osobností období okupace – jak laiků, tak i duchovních. Nejprve je popsán život Jana Opletala, o kterém se málo ví, že byl členem Církve československé, posléze duchovních, kteří položili život za církev, duchovních, kteří přežili Protektorát a duchovních, kteří podporovali církev a pracovali ve prospěch státu v exilu. Další podkapitoly jsou věnovány laikovi Josefu Bryksovi, který byl československým letcem u RAF a dalším laikům, kteří podporovali odboj nebo s ním nějak spolupracovali – třeba tím, že kooperovali s parašutistickými skupinami. Samozřejmě se církev dotkla i vypálení obce Lidice nedaleko Kladna, protože i zde měla církev své členy. Zcela klíčovou roli sehrál na konci války vinohradský Husův sbor, odkud se vysílalo a volalo o pomoc v několika světových jazycích.

Ze čtvrté kapitoly tedy vyplývá, že církev československá se zdaleka nezabývala jen duchovními záležitostmi. Naopak, snažila se čelit každodennímu útlaku, pomáhat lidem v nouzi, ať už šlo o její věřící, členy jiných křesťanských církví nebo i židy.

Ve čtvrté kapitole už je prezentována situace v jižních Čechách, především v Českých Budějovicích. Duchovní zde začali s revoltou stejně jako duchovní v celých Čechách – oženili se a byli tím pádem exkomunikováni z římskokatolické církve, což dokládá citovaný článek z Národní politiky. Nedlouho na to byla náboženská obec skutečně ustavena a založen první Husův sbor na Palackého náměstí. Z archivních pramenů je vidět, že církev byla velmi aktivní organizací i za nesnadných podmínek v období druhé světové války, snažila se fungovat stejně jako v dobách míru, aby lidem alespoň na chvíli poskytla iluzi klidu a pokoje. I když pro samotné duchovní musela být doba velmi náročná, snažili se poskytnout útěchu a ve svých kázáních povzbuzovat českého ducha a v rámci svých možností zachránit alespoň některé židy před deportací. Mezi duchovní, kteří se nesmazatelně zapsali do dějin Církve československé v jižních Čechách patří František Božovský a Karel Salfický, ale i dříve zmiňovaný Karel Statečný.

Svou práci jsem chtěla ukázat, že církev československá nemá takový význam pro naši republiku jen jako náboženská instituce, která o sobě prohlašuje, že je církví národní. Mým cílem bylo dokázat, že církev československá se nezabývala pouze svými náboženskými záležitostmi. V době, která byla velmi důležitá a klíčová pro celý národ, ať už šlo o věřící či nevěřící, jednala rozhodně a statečně stála za českým národem.

Dobře si uvědomuji, že má práce není zcela vyčerpávající, ani to není možné v rámci bakalářské práce, která neposkytuje dostatečné množství prostoru. Bohužel mnoho

materiálu ještě není zpřístupněno nebo zpracováno. A i díky tomu, že jsem z velké části pracovala s materiálem, který byl vydán samotnou Církví, nelze očekávat, že bude zcela objektivní. S největší pravděpodobností byli i v Církvi členové – kolaboranti, lidé, kteří zradili své přátele nebo známé, ale ti nikdy nebudou prezentováni na stránkách Českého zápasu a sotva to můžeme časopisu vyčítat. S velkou pravděpodobností bychom mohli najít nějaké zmínky o dalších členech Církve, kteří nebyli tak stateční jako jiní, v poválečném tisku, zvláště po roce 1948. Komunistická propaganda nepodporovala církve a každá osoba, která mohla pomoci k pošpinění její pověsti, byla vítaná.

Každá organizace má ale své hrdiny a své zbabělce či zrádce. Je nutné mít na paměti, že Protektorát Čechy a Morava byl obtížnou dobou a chtělo to skutečně velkou odvahu udělat něco riskantního, zvlášť pokud tím člověk mohl ohrozit nejen sebe, ale i lidi okolo. Lidé, kteří pomáhali i jen svým sousedům, kázali vlastenecky nebo podporovali odbojové skupiny museli počítat s nejhorším nejen pro sebe, ale i pro svou rodinu.

Pro úplnost lze dodat, že všechny metody vyjmenované v první kapitole – diachronní, přímá, statistická, biografická a deskriptivní – byly v práci využity.

Seznam literatury

Prameny

Archiv náboženské obce na Palackého náměstí, České Budějovice.

Národní politika: vydání pro venkov. Praha: Politika, 1920, roč. 33, č. **243**.

Národní politika: vydání pro venkov. Praha: Politika, 1920, roč. 33, č. **289**.

Státní okresní archiv České Budějovice. Československá církev – sociální odbor České Budějovice. Číslo NAD 332. Kniha 2. 1937-1951.

Státní okresní archiv České Budějovice. Farní úřad Církve československé husitské v Českých Budějovicích. Číslo NAD 448. Karton 9-12. 1920-1995.

Státní oblastní archiv Třeboň. Sbírka matrik Jihočeského kraje, 1587-1949 (1952). Číslo NAD 24. Farní úřad České Budějovice. Kniha 1. 1922-1926.

Státní oblastní archiv Třeboň. Sbírka matrik Jihočeského kraje, 1587-1949 (1952). Číslo NAD 24. Farní úřad České Budějovice. Kniha 1A. 1926-1932.

Interview s paní V. M., nar. 1932. Téma: Protektorát Čechy a Morava, České Budějovice, 18. 4. 2013.

Literatura

Knihy a monografie

HRDLIČKA, Jaroslav. Život a dílo prof. Františka Kováře. Příběh patriarchy a učenice. Brno: L. Marek 2007. ISBN 978-80-87127-05-6.

KANÁK, Miloslav. Padesát let Československé církve. Praha: Ústřední církevní nakladatelství 1970.

KÁRNÍK, Zdeněk. České země v éře První republiky. O přežití a o život. Praha: Libri 2003. ISBN 80-7277-119-1.

MAREK, Pavel. Církevní krize na počátku první Československé republiky (1918-1924). Brno: L. Marek 2005. ISBN 80-86263-57-6.

SALAJKA, Milan. Proces ustavování a duchovní správy náboženských obcí Církve československé husitské 1920 – 2000. Praha: Církev československá husitská 2003. ISBN 8070006129.

TONZAR, David. Vznik a vývoj novodobé husitské teologie a Církve československá husitská. Praha: Karolinum 2002. ISBN 80-246-0499-X.

Periodika

ADAMEC, Jaroslav. Vzpomínky na 17. listopad. Český zápas. 1984, **45**, 1-2. ISSN 0323-1321.

BASTLOVÁ, Helena. Platí pro nás stále, že historie je učitelkou života? Český zápas. 2002, **23**, 4-5. ISSN 0323-1321.

BENEŠ, Luděk F. Růži Lidicím. Český zápas. 1981, **23**, 2. ISSN 0323-1321.

ČERVENÝ, Vladimír. Naše církev a výročí osvobození. Český zápas. 2005, **19**, 1, 3. ISSN 0323-1321.

HOLÝ, Jan Prokop. Tak umírá věrný sluha Boží. Český zápas. 1980, **16**, 1. ISSN 0323-1321.

JINDRA, Martin. Odbojová činnost a perzekuce příslušníků naší Církve v době okupace. Český zápas. 2010, **19**, 1. ISSN 0323-1321.

JINDRA, Martin. Odbojová činnost a perzekuce příslušníku naší církve... 2. Český zápas. 2010, **20**, 3. ISSN 0323-1321.

JINDRA, Martin. Odbojová činnost a perzekuce... 3. Český zápas. 2010, **21**, 3. ISSN 0323-1321.

JINDRA, Martin. Odbojová činnost a perzekuce... 4. Český zápas. 2010, **22**, 3. ISSN 0323-1321.

JINDRA, Martin. Radostná víra Františka Božovského. Český zápas. 2012, **13**, 1, 3. ISSN 0323-1321.

JINDRA, Martin. Životní příběh jednoho z tereziňských vězňů, faráře Karla Vodičky. Český zápas. 2010, **31**, 1, 3. ISSN 0323-1321.

KADERÁVEK, Václav. A světlo věčné ať jim svítí... Bratr Jaroslav Bendl. Český zápas. 1980, **32**, 1. ISSN 0323-1321.

KADERÁVEK, Václav. Bratr Jan Parkán. Český zápas. 1980, **14**, 1, 3. ISSN 0323-1321.

KADERÁVEK, Václav. Lidice. Český zápas. 1982, **23**, 3, 4. ISSN 0323-1321.

KADERÁVEK, Václav. Sestra Růžena Boudová – oběť nacismu. Český zápas. 1980, **9**, 2. ISSN 0323-1321.

KADERÁVEK, Václav. Vzpomínka na profesora Karla Vodičku. Český zápas. 1982, **24**, 3. ISSN 0323-1321.

KAŇÁK, Bohdan. Bohumír Cigánek – obětavý moravský biskup. Český zápas. 2007, **3**, 3. ISSN 0323-1321.

KAŇÁK, Miloslav. Statečný náš bratr, kněz a profesor Alois Tuháček. Český zápas. 1980, **6**, 1. ISSN 0323-1321.

KAŇÁK, Miloslav. Uherskobrodský farář Rudolf Babula. Český zápas. 1980, **25**, 3. ISSN 0323-1321.

KRACÍK, Josef. Památce věrného kněze Václava Falty. Český zápas. 1980, **21**, 1, 3. ISSN 0323-1321.

KRAJČÍŘÍKOVÁ, Jana. Na své hrdiny bychom neměli zapomínat. Český zápas. 2006, **18**, 1. ISSN 0323-1321.

KRCHŇÁK, Milan. Vzpomínka. Český zápas. 1975, **18**, 1. ISSN 0323-1321.

MINÁŘÍK, J. Husův sbor na Vinohradech v květnu 1945. Český zápas. 1980, **17**, 1. ISSN 0323-1321.

MOJŽÍŠ, Josef. Vzpomínka na dr. Jindřicha Mánka. Český zápas. 1977, **45**, 4. ISSN 0323-1321.

REDAKCE ČESKÉHO ZÁPASU. Co pro nás znamená 17. listopad kromě dne volna? Český zápas. 2002, **47**, 4-5. ISSN 0323-1321.

REDAKCE ČESKÉHO ZÁPASU. Před 45 lety zemřel Prof. F. M. Hník. Český zápas. 2007, **18**, 3. ISSN 0323-1321.

SALFICKÁ, Helena. 40 let od úmrtí bratra Karla Salfického. Český zápas. 2012, **36**, 1, 3. ISSN 0323-1321.

SOCHR, P. Vojtěch Schück. Český zápas. 1980, **17**, 3. ISSN 0323-1321.

STAVĚL, Ivo. Příslušník naší Církve – hrdina a mučedník. Český zápas. 2006, **12**, 1, 3. ISSN 0323-1321.

STAVĚL, Ivo. Příslušník naší Církve – hrdina a mučedník. Český zápas. 2006, **13**, 1. ISSN 0323-1321.

ŠUSTR, Václav. Stanislav Kordule. Český zápas. 1987, **49**, 3. ISSN 0323-1321.

V. V. Cestou za bratřími. České Budějovice. Český zápas. 1975, **14**, 2. ISSN 0323-1321.

Seznam příloh

Příloha 1: Časová osa – Církev československá

Příloha 2: Časová osa – Československá republika, Protektorát

Příloha 3: Časová osa – svět

Příloha 4: graf 1 - sňatečnost

Příloha 5: fotografie – Husův sbor na Palackého náměstí

Příloha 6: fotografie – Husův dům u Výstaviště

Příloha 7: fotografie – Husův sbor v Suchém Vrbném

Příloha 8: fotografie – Betlémský sbor v Rožnově

Příloha 9: fotografie – pozvánka na divadelní představení „Vánoční země“

Příloha 10: fotografie – pozvánka – Palackého náměstí

Autorkou všech fotografií je Lucie Kramelová

Přílohy

Příloha 1: Časová osa – Církev československá

- červen 1919 delegace Jednoty do Říma
- 8. 1. 1920 založena Církev československá
- 15. 1. 1920 členové Církve československé exkomunikováni z římskokatolické církve
- leden 1921 první valný sjezd církve
- 29.-31. 8. 1921 druhý valný sjezd církve
- červenec 1924 dr. Karel Farský zvolen prvním patriarchou
- 29.-30. 8. 1924 I. sněm církve
- 23. 2. 1925 konstituování Církve československé po právní stránce
- 12. 6. 1927 smrt dr. Karla Farského
- 16. 2. 1928 druhým patriarchou zvolen Gustav Adolf Procházka
- 1929 vytvořeny Jednoty mládeže Církve československé

- 21. 6. 1931 vznik Společnosti Dr. Karla Farského
- podzim 1932 vznik Vysoké školy bohoslovecké Církve československé
- březen 1935 ustavení profesorských míst pro československé teology na Husově fakultě
- 28. 10. 1939 postřelen medik Jan Opletal
- 11. 11. 1939 zemřel Jan Opletal
- 22. 4. 1940 Církev přejmenována na Církev českomoravskou
- 9. 2. 1942 smrt druhého patriarchy Gustava Adolfa Procházky

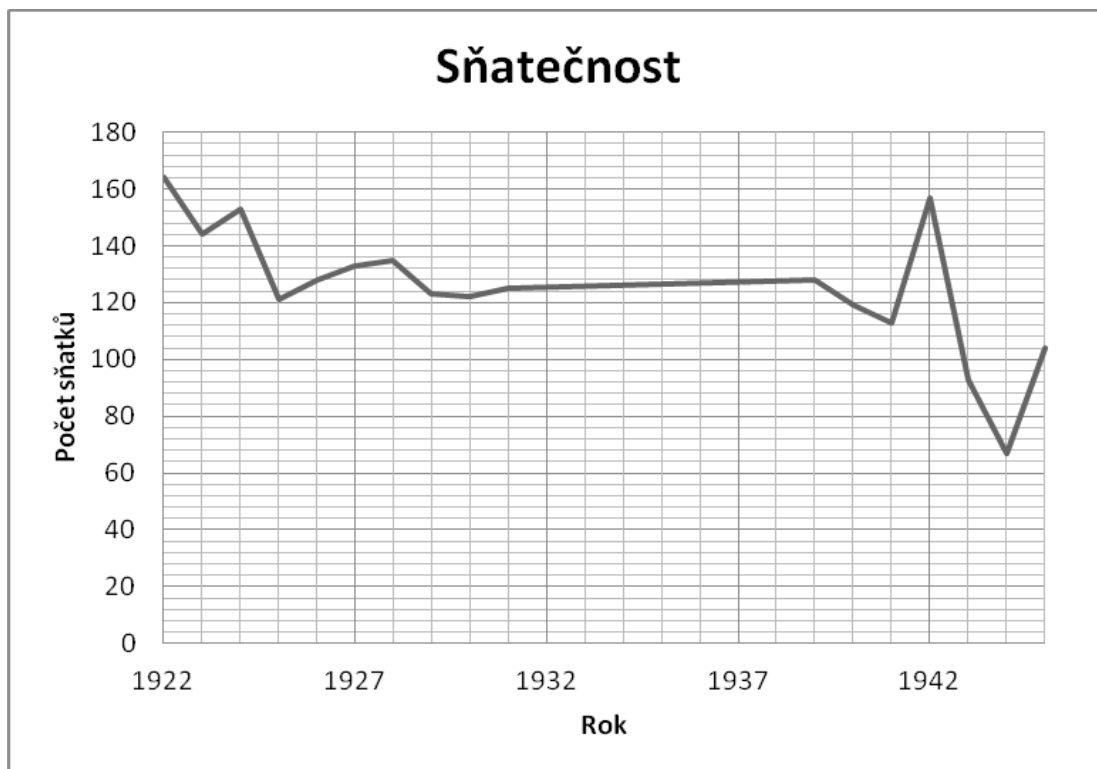
Příloha 2: Časová osa – Československá republika, Protektorát

- 28. 10. 1918 vznik Československé republiky
- 1921 ČSR uzavřela spojeneckou smlouvu s Rumunskem, dotvoření Malé dohody
- 1924 ČSR uzavřela spojeneckou smlouvu s Francií
- 1927 Tomáš Garrigue Masaryk zvolen potřetí prezidentem
- 1933 vrchol hospodářské a sociální krize
- 1934 Tomáš Garrigue Masaryk zvolen potřetí prezidentem
- 1935 abdikace Tomáše Garrigue Masaryka, prezidentem zvolen dr. Edvard Beneš
- 14. 9. 1937 zemřel v Lánech Tomáš Garrigue Masaryk
- 30. 9. 1938 podepsána Mnichovská dohoda
- 5. 10. 1938 abdikace dr. Edvarda Beneše
- 30. 11. 1938 prezidentem zvolen dr. Emil Hácha
- 14. 3. 1939 vyhlášení samostatného Slovenského státu
- 15. 3. 1939 německá okupace Čech a Moravy
- 16. 3. 1939 Hitler vydal na Pražském hradě výnos o zřízení Protektorátu Čechy a Morava
- 17. 11. 1939 uzavření vysokých škol na území Protektorátu
- 1940 vznik Ústředního vedení odboje domácího (ÚVOD)
- 1941 vlády Velké Británie, Sovětského svazu a Spojených států uznaly československou zahraniční vládu
- 27. 5. 1942 atentát na Reinharda Heydricha
- 10. 6. 1942 vypálení Lidic
- 24. 6. 1942 vypálení Ležáků
- 1944 povstání na Slovensku
- květen 1945 osvobození Čech sovětskými a americkými vojsky

Příloha 3: Časová osa – svět

- 1924 smrt Vladimira Iljiče Lenina
- říjen 1929 krach na newyorské burze
- 1933 Franklin Delano Roosevelt zvolen americkým prezidentem
- 1933 Hitlerův nástup k moci v Německu
- 30. 6. 1934 „noc dlouhých nožů“ v Německu
- 12. 3. 1938 anšlus Rakouska
- 1. 9. 1939 napadení Polska Německem, začátek druhé světové války
- 7. 12. 1941 japonský útok na americkou základnu v Tichomoří Pearl Harbor
- 6. 6. 1944 spojenecká invaze v Normandii
- 4.-12. 2. 1945 Jaltská konference
- 8. 5. 1945 kapitulace Německa
- 17. 7. - 2. 8. 1945 Postupimská konference

Příloha 4: Graf 1 - Sňatečnost

Pro léta 1932 – 1938 nebyly údaje dostupné.

Příloha 5: Husův sbor na Palackého nám.

Příloha 6: Husův dům u Výstaviště

Příloha 7: Husův sbor v Suchém Vrbném

Příloha 8: Betlémský sbor v Rožnově

[illegible]

Editor: M. Mollnes. - Staff: O. Engerheim. - Editor: J. Vassil.

Can drive the Socratic line discredited, established a union

Transfer student with excellent credentials.

Copy mail K 6th, 5th, & 4th.

Odpovedne ve 2 hodiny jen pro děti.

Protophysa assigned fairly due to 8.12 but + somewhat? only match

180000 = 180000 (180000) 180000 = 180000 (180000) 180000 = 180000 (180000)

50

PFARRAMT DER BÖHMISCH-MÄHRISCHEN KIRCHE IN BUDWEIS
FARNÍ ÚŘAD
CIRKVE ČESKOMORAVSKÉ
V BUDJOVICÍCH.

Budweis, den 20. listopadu 1944.
v 5 budjovických den

Ex. No. 2187/44.
C.
Sache: III. třída duchovní obnovy
Vše:

Sestry a bratři z církve Českomoravské .

Zvu Vás všechny k štěstí na našem

III. TÝDEN DUCHOVNÍ OBNOVY .

kteří koná v Husově sboru na Frackého náměstí ve dnech

27. listopadu až 3. prosince t.r.

Ve všichni dny jsou počínání o 19. hodině, v neděli o 1/2 9. h.

Pondělí 27.XI. Ježíšova optimista a radostnost /kde vikář Gochlár/
Úterý 28.XI. Ježíšova náklon /kde inspektor n.v. Salfický/
Středa 29.XI. Ježíšova upřímnost a opravdovost /kde duch. Tachon/
Čtvrtek 30.XI. Ježíšova pokora a trpělivost /kde vik. Gochlár/
Pátek 1.XII. Ježíšova síla a statečnost /kde duch. Ungerman/
Sobota 2.XII. Ježíšova svatost /kde duchovní Tachon/
Neděle 3.XII. O slovečka Ježíšova charakteru / veřejná zpověď a vy-
sluhování veškeré lást - ins. Salfický/

K štěstí jsou všichni i jinověrci toužící po upáse Ježíše Krista.

Bratřky Vás vřele pozývá

vikář.

Příloha 10: Pozvánka - Palackého náměstí